

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти

***ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА ОСНОВІ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ***
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

*студентка 6 курсу 632 групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»*

Мошняга Світлана Петрівна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Шевчук К.Д.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол №3 від 7 листопада 2023 р.*

Завідувач кафедру _____ проф. Романюк С.З.

ЧЕРНІВЦІ – 2023

АНОТАЦІЯ

Мошняга С.П. Організація групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу. – Рукопис. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2023. – с.

Кваліфікаційна робота присвячена теоретичному та прикладному аспектам організації групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу. У роботі проведено аналіз сучасних науково-педагогічних досліджень, висвітлено основні дефініції проблеми, а також розглянуто індивідуально-вікові особливості учнів молодшого шкільного віку як фундамент для диференціації навчання в початкових класах.

Другий розділ роботи присвячено конкретним особливостям організації групової навчальної діяльності учнів початкової школи на основі диференційованого підходу. Виокремлено характеристику технологій рівневої диференціації та їхні особливості в контексті групової роботи молодших школярів. Також розглянуто досвід зарубіжних шкіл щодо впровадження диференційованого підходу в групову навчальну діяльність молодших школярів.

Особливий акцент приділено методичному супроводу впровадження диференційованого підходу в групову навчальну діяльність учнів початкової школи. Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на підтримку педагогічних кадрів у розвитку та ефективному застосуванні диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності.

У висновках об'єднано отримані результати обох розділів та визначено практичні перспективи застосування диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності молодших школярів, спрямовані на підвищення якості освіти та активізацію навчального процесу в початкових класах.

Ключові поняття: групова робота, молодший шкільний вік, диференційований підхід.

ABSTRACT

Moshniaha S. P. Organization of Group educational activities of younger schoolchildren on the basis of a differentiated approach. - The manuscript.

Master's thesis for obtaining a master's degree in specialty 013 primary education. - Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. - Chernivtsi, 2023. - P.

The study is devoted to the study and development of the organization of Group educational activities of younger schoolchildren using a differentiated approach. The paper examines current aspects related to the organization of Primary School Education and examines the possibilities and advantages of a differentiated approach in this context.

The first section is devoted to the analysis of current research and definitions related to the organization of group learning activities in the context of primary education. Taking into account the individual age characteristics of Primary School students, the work focuses on the possibilities of differentiating learning to ensure the effective development of each child.

The second section deals with specific aspects of organizing group learning activities of younger schoolchildren on the basis of a differentiated approach. The paper considers various technologies of level differentiation, their features and effectiveness in the context of Group Training.

The conclusions combine the main conclusions and recommendations, and identify prospects for further research in the field of organizing group educational activities of younger schoolchildren based on a differentiated approach. The work is aimed at improving the quality of the educational process and developing pedagogical practice in primary schools.

Key concepts: group work, primary school age, differentiated approach.

ЗМІСТ

| | |
|---|--------|
| ВСТУП | 3 |
| РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ | 6 |
| 1.1 Групова навчальна діяльність як засіб формування співпраці та комунікації між учнями | 7 |
| 1.2 Індивідуально-вікові особливості учнів молодшого шкільного віку як основа диференціації навчання в початкових класах..... | 16 |
| 1.3 Організація диференційованого підходу в навчанні молодших школярів | 27 |
| <i>Висновки до першого розділу</i> | 44 |
| РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ | 46 |
| 2.1 Специфіка організації групової навчальної діяльності молодших школярів з урахуванням диференційованого підходу в сучасній початковій школі | 46 |
| 2.2 Характеристика технологій рівневої диференціації та особливостей їх застосування у процесі групової роботи молодших школярів..... | 52 |
| 2.3 Вивчення досвіду сучасних зарубіжних шкіл щодо організації та впровадження диференційованого підходу в навчальній груповій діяльності молодших школярів..... | 60 |
| 2.4 Методичний супровід впровадження диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності учнів початкової школи..... | 66 |
| <i>Висновки до другого розділу</i> | 73 |
| ВИСНОВКИ | 75 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ | 78 |
| ДОДАТКИ | 86-108 |

ВСТУП

Сучасний освітній процес потребує індивідуального підходу до кожного учня, з урахуванням його психолого-педагогічних особливостей. В цьому контексті диференційований підхід до організації групової навчальної діяльності молодших школярів виступає як актуальний і перспективний напрямок дослідження.

Актуальність дослідження полягає у пошуку ефективних методів і засобів організації навчання, що б сприяли розвитку індивідуальності дитини, формуванню її навичок самостійності, креативності та критичного мислення. Диференційований підхід у груповій навчальній діяльності сприяє оптимізації процесу навчання, розвитку критичного мислення, самостійності та відповідальності у молодших школярів. Використання цього підходу дозволяє педагогам ефективніше формувати навчальні компетенції учнів, стимулюючи їх активність і зацікавленість у навчальному процесі. Важливо підкреслити, що сучасний етап розвитку освіти вимагає нових підходів до навчальної діяльності, і диференційований підхід є одним з таких ефективних інструментів, який допомагає відповісти на виклики сучасного навчального процесу. Застосування диференційованого підходу спрямоване на максимальне розкриття потенціалу кожного учня, допомагає йому зрозуміти та реалізувати свої здібності в навчанні. Це створює сприятливе середовище для розвитку мотивації до навчання, підвищення самооцінки та формування позитивного ставлення до навчальної діяльності.

Потрібно зазначити, що диференційований підхід не лише враховує індивідуальні особливості учнів, але й сприяє формуванню навичок співпраці, взаємодопомоги та колективної взаємодії між учасниками навчального процесу. Це сприяє не тільки поглибленню знань, але й розвитку соціальних компетентностей, які є необхідними для успішної адаптації в сучасному суспільстві.

Стан дослідження проблеми. Багато вчених займалися дослідженням питань диференційованого навчання, розробляли теоретичні засади і практичні рекомендації враховуючи індивідуальні особливості дітей і забезпечуючи оптимальні умови для їх розвитку: О. Барановська, Л. Березівська, Н. Бібік, Л. Бондар, С. Бондар, М. Богданович, О. Бугайов, М. Бурда, Н. Буринська, Г. Васьківська, В. Володько, Т. Дейніченко, Н. Дічек, С. Гончаренко, Т. Гора, Н. Завацька, В. Кизенко, О. Королюк, О. Корсакова, С. Логачевська, Т. Мельничук, Н. Ничкало, Ю. Олексін, І. Осадчий, І. Унт, М. Піддячий, О. Савченко, П. Сікорський, О. Сухомлинський, С. Трубачева, Н. Шиян, О. Ярошенко.

Проте, варто зазначити, що все ж таки на сучасному етапі розвитку освіти, дана проблема потребує детального вивчення й узагальнення через **наявні суперечності:**

- суперечності між потребою індивідуального підходу до учнів та загальноприйнятими методами навчання в школі;
- суперечності між теоретичними рекомендаціями щодо диференційованого навчання та його практичним впровадженням.

Це стало передумовою вибору теми дослідження: *«Організація групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу»*.

Мета дослідження: вивчення особливостей організації групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких **завдань:**

1. Здійснити аналіз основних дефініцій проблеми у сучасних науково-педагогічних дослідженнях
2. Виявити та розкрити індивідуально-вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та дидактичний потенціал диференціації як основи організації групової діяльності в початкових класах.

3. Охарактеризувати групову навчальну діяльність як засіб формування співпраці та комунікації між учнями.

4. Визначити особливості організації групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу.

Об'єкт дослідження – організація групової навчальної діяльності учнів початкової школи на основі диференційованого підходу.

Предмет дослідження – особливості організації групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу.

Для вирішення поставлених завдань дослідження використано такі **методи**: аналіз, синтез, порівняння і систематизація (для виявлення можливостей диференційованої групової навчальної діяльності учнів молодших класів, визначення переваг роботи школярів у малих групах, обґрунтування умов ефективності диференційованого навчання).

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні існуючої теоретичної бази з питань диференційованого підходу в організації групової навчальної діяльності молодших школярів.

Практична значущість результатів дослідження дає можливість впровадження рекомендацій у педагогічну практику, підвищення ефективності групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу.

Структура роботи. Робота складається з анотацій, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ

Актуальність теми дослідження полягає у пошуку оптимальних шляхів організації групової навчальної діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу. В сучасному освітньому середовищі вирішення завдань індивідуалізації та адаптації навчання до потреб кожного учня стає ключовим елементом педагогічного процесу.

У першому розділі дослідження проводиться аналіз основних дефініцій проблеми організації групової навчальної діяльності молодших школярів. Звертаючись до сучасних науково-педагогічних досліджень, розглядаються різноманітні підходи та тлумачення термінів, пов'язаних з диференційованим підходом у навчанні. Особлива увага приділяється розкриттю ключових аспектів проблеми та визначенню актуальних викликів, що стоять перед сучасною педагогікою у контексті організації групової навчальної діяльності.

В процесі аналізу дефініцій та концепцій, намагаємося виявити ті основні тенденції та підходи, які мають потенціал для подальшого використання в практиці навчального процесу молодших школярів. Окреслюються прогалини в наукових дослідженнях, що вказує на актуальність подальшого удосконалення та розвитку теоретичних засад організації групової навчальної діяльності на основі диференційованого підходу.

Категоріальний аналіз будемо здійснювати в напрямку розгортання такого ланцюга: групова діяльність – диференціація – диференційований підхід – організація групової діяльності молодших школярів на основі диференційованого підходу.

1.1 Групова навчальна діяльність як засіб формування співпраці та комунікації між учнями

Як відомо, в сфері дидактики виділяють три основні форми організації навчальної діяльності учнів на уроках: фронтальна, індивідуальна та групова. У кожній з цих форм присутні всі компоненти навчального процесу. Відмінності між ними виявляються в методах організації навчальної діяльності і зумовлені різною кількістю учнів, які беруть участь у процесі навчання.

Групове навчання є способом організації освітнього процесу, де учні об'єднуються у невеликі групи з метою досягнення спільної навчальної цілі під керівництвом вчителя, який співпрацює з учнями. У такому форматі вчитель може керувати навчальним процесом кожного учня опосередковано, пропонуючи завдання для групи, які регулюють діяльність учнів. Відносини між учнями та вчителем стають більш колегіальними, адже вчитель відповідає на запитання учнів, втручаючись у групову роботу, коли це необхідно. Під час групової діяльності учні мають можливість спілкуватися, допомагати одне одному і співпрацювати.

Висвітленню проблеми активної взаємодії під час освітнього процесу надавали увагу науковці Я. Коменський, І. Лернер, О. Савченко, Н. Гузик, В. Фірсов. Психолого-педагогічне обґрунтування групового навчання здійснили Р. Немов, Г. Костюк, О. Максименко, А. Петровський.

Групова навчальна діяльність сприяє підвищенню активності та ефективності навчання, формуванню гуманних відносин, розвитку самостійності, навичок висловлювання та захисту своєї точки зору, умінню слухати інших, культурі проведення діалогу, а також відповідальності за результати своєї роботи. Навчаючись у групі, учні також розвивають організаторські навички, вчаться ділити обов'язки, спілкуватися та вирішувати конфлікти, які можуть виникнути під час спільної роботи.

Завдяки груповій формі навчання учні виконують значно більше роботи за однаковий час у порівнянні з іншими формами навчання, проявляючи високу ефективність у засвоєнні знань та розвитку навичок, особливо навичок співпраці. Цей формат є ефективним для формування мотивації до навчання, розвитку гуманних відносин між дітьми, а також розвитку таких аспектів навчальної діяльності, як планування, рефлексія, самоконтроль та взаємоконтроль. (М.М. Фіцула, 2002)

В. Сухомлинський вважав, що спільними зусиллями, з чиеюсь допомогою дитина завжди може зробити більше і вирішити більш складні завдання, ніж самотійно. У співпраці дитина виявляється сильнішою і розумнішою, ніж у самотійній роботі, вона піднімається вище за рівнем інтелектуальних труднощів.

Групова навчальна діяльність є ключовим способом організації навчального процесу, при якому учні взаємодіють між собою, обмінюючись знаннями та досвідом з метою досягнення спільної навчальної мети (Johnson & Johnson, 1994). У початковій школі, де основна увага приділяється формуванню базових соціальних та навчальних навичок, групова робота відіграє особливу роль.

Вивченням та дослідженням проблем використання на практиці організації групового навчання у викладанні різних предметів займалися методисти та науковці К.О. Бабанов, О.Г. Ярошенко. О.І. Пометун та Л.В. Пироженко відносять групове навчання до одного з видів інтерактивних технологій.

Існують такі основні *види групової навчальної діяльності*:

1. **Кооперативне навчання.** Орієнтоване на роботу учнів у маленьких групах, де кожен учасник відповідає за частину спільного завдання.
2. **Колаборативне навчання.** Акцентує увагу на спільному розв'язанні проблем і взаємодопомозі з менш строгою структурою групової роботи.
3. **Проектне навчання.** Учні працюють над спільним проектом, розробляючи та реалізуючи свої ідеї.

4. **Дискусійні групи.** Учні обговорюють певну тему або проблему, активно висловлюючи свої думки.

У початковій школі найдоцільніше використовувати такі види групової роботи:

1. **Парна робота.** Учні працюють у парах, навчаючись слухати та обговорювати ідеї разом.
2. **Робота в малих групах.** Діти об'єднуються у групи з 3-5 осіб, де кожен може взяти на себе певну роль.
3. **Рольові ігри.** Діти отримують ролі та взаємодіють між собою, розвиваючи соціальні та комунікативні навички.
4. **Створення проектів.** Довгострокова робота над дослідницькими завданнями, яка сприяє розвитку самостійності та відповідальності.
5. **Обговорення та дискусії.** Спонукає дітей до критичного мислення та активного висловлювання своїх думок.
6. **Інтерактивні ігри.** Ігри, які спрямовані на розвиток співпраці та взаємодопомоги серед учнів.

Групова робота відіграє важливу роль у навчальному процесі, акцентуючи на колективних зусиллях учнів у вирішенні завдань, поставлених вчителем. Суть групової роботи полягає у спільному плануванні, обговоренні та виборі методів розв'язання навчально-пізнавальних завдань, а також у взаємодопомозі та співпраці між учнями. Процес включає в себе взаємоконтроль та взаємо-оцінку роботи один одного.

Вчителі формують групи з 4-6 учнів на тривалі періоди (семестр чи навчальний рік), існуючи дві основні моделі формування груп: з однаковим та змішаним складом учнів за рівнем успішності. Перша модель передбачає виконання диференційованих завдань, тоді як друга - виконання однакових завдань всіма учнями. Виявилося, що групи зі змішаним складом учнів є більш ефективними.

Групова робота застосовується в різних аспектах навчального процесу: під час лабораторних і практичних робіт, роботи на навчально-дослідних

ділянках, а також на уроках з основ наук для засвоєння, повторення, застосування, узагальнення та систематизації знань. Ефективність групової роботи підвищується, якщо групи координують консультанти (асистенти), призначені вчителем.

Для успішної організації групової діяльності вчитель повинен чітко формулювати пізнавальні завдання, які мають мотивувати учнів до активності, творчого мислення та пошуку нових знань. Важливо інструктувати групу заздалегідь, керувати роботою ланкових та уникати змагання на швидкість виконання завдань. Така організація групової роботи дозволяє вчителю уважно спостерігати за навчально-пізнавальною діяльністю у малих групах, зосереджуючи особливу увагу на слабких учнях. Описані методики базуються на рекомендаціях з посібника М.М. Фіцула, опублікованого у 2002 році.

Один із ключових елементів успіху групової роботи - це ясно визначена **структура завдань та ролей у групі** (Johnson & Johnson, 1994):

1. **Підтримка позитивної взаємодії:** Центральне місце у груповій роботі займає взаємодія. Вчитель має стимулювати позитивну, конструктивну взаємодію між учнями, що сприяє колективному навчанню.
2. **Забезпечення індивідуальної відповідальності:** Кожен учень повинен відчувати відповідальність не тільки за свою роботу, але і за внесок у загальний результат групи.
3. **Оцінка та зворотний зв'язок:** Вчитель повинен надавати зворотний зв'язок як окремим учням, так і групі в цілому, щоб вони могли коригувати свою діяльність та поліпшувати результативність.
4. **Рефлексія:** Після завершення групової діяльності корисно організувати рефлексію, де учні могли б обговорити, що в них вийшло добре, на що ще потрібно звернути увагу та як покращити свою роботу в майбутньому.

Учні повинні розуміти свою роль у групі та відповідальність за конкретні завдання. Організація ефективної групової роботи - це не просто розділення завдань між учнями, але й побудова атмосфери співпраці, взаємопідтримки та взаємного респекту.

Варто врахувати, що урок з використанням групової роботи у початковій школі може мати свою специфічну структуру.

Структура уроку за М.М. Фіцулою охоплює перевірку домашнього завдання; підготовку до групової роботи (інструктування учнів щодо послідовності роботи, роздавання карток з однаковими або диференційованими завданнями, створення проблемної ситуації, постановку проблеми); ознайомлення із завданнями, обговорення й складання плану виконання завдання; звіт про виконану роботу. За групової навчальної діяльності вчитель повинен бути здатним вчасно почути, помітити, виправити, підтримати кожного учня, організувати співпрацю дітей, роблячи це ненав'язливо, природно.

Структура уроку за М. Виноградовою:

1. Вступна частина:
 - а) постановка пізнавального завдання (проблемної ситуації);
 - б) інструктаж щодо послідовності роботи;
 - в) роздавання дидактичного матеріалу групам.
2. Групова робота:
 - а) знайомство з матеріалом, планування роботи в групі;
 - б) розподіл завдань всередині групи;
 - в) індивідуальне виконання завдання; г) обговорення індивідуальних результатів роботи в групі;
 - д) обговорення спільного завдання групи (зауваження, доповнення, уточнення, узагальнення);
 - е) підбиття підсумків групового завдання.
3. Заключна частина:
 - а) повідомлення про результати роботи в групах;
 - б) аналіз виконання пізнавального завдання;
 - в) загальний висновок про групову роботу і досягнення поставленого завдання (вирішення проблемної ситуації).

Звісно, як і будь-яка інша форма роботи у початковій школі групова робота має свої переваги та недоліки. Узагальнюючи дослідницькі знахідки вчених, які детально займалися вивченням питань групової роботи як форми навчання, таких як : М. Артюшина, В. Буров, М. Виноградова, Х. Лійметс, О. Савченко, О. Пометун, Г. Цукерман, Л. Шевчук, О. Ярошенко; а також наші погляди з даного питання – можна виявити кілька ключових переваг та недоліків втілення групової форми роботи у навчальному процесі.

Перевагами групової роботи у початковій школі є:

Активна участь у навчанні. Групова діяльність надає здобувачам освіти можливість бути активними учасниками навчального процесу, самостійно визначати свої цілі, здобувати нові знання, а також контролювати та оцінювати роботу один одного і себе.

Підготовка до змінливого соціального оточення. Через групову роботу учні розвивають свідомість, що допомагає їм адекватно оцінювати свої можливості, краще контролювати себе та набувати важливих соціальних навичок, таких як відвертість, врахування позицій інших та відповідальність за себе та команду.

Висока якість знань. Групова робота сприяє повторенню та індивідуальному підходу до матеріалу, що, в свою чергу, покращує якість знань. Учні можуть навчати один одного та отримувати підтримку від товаришів або вчителя.

Розвиток індивідуальних та неінтелектуальних навичок. Групова робота максимально сприяє розкриттю індивідуальних здібностей кожного учасника та розвитку неінтелектуальних навичок, таких як командна робота, комунікаційні навички, мотивація, наполегливість, працьовитість та самоконтроль.

Різноманітність ролей. Різноманітність форм групової роботи дозволяє учням освоювати нові ролі - вчителя, консультанта, учасника групи, змінюючи при цьому характер взаємовідносин між учнями та підвищуючи рівень самокритичності.

Раннє соціалізаційне навчання. Групова робота допомагає молодшим учням засвоїти базові навички соціалізації, такі як слухання, ведення діалогу, взаємоповага та взаємодія з ровесниками.

Підтримка та зміцнення дружби. Робота в групі може сприяти формуванню та зміцненню дружніх відносин між учнями, що може поліпшити соціальне досвід у школі.

Розвиток критичного мислення та проблемно-орієнтованого навчання. Спільна робота над задачами або проектами може стимулювати учнів аналізувати ситуації, вирішувати проблеми та розвивати критичне мислення.

Самоврядування та відповідальність. Групова робота навчає учнів бути відповідальними за свою частину роботи, а також за дотримання загальних правил і норм групи.

Мотивація та підтримка. Робота в групі може підвищити мотивацію учнів завдяки взаємопідтримці та можливості отримувати негайний зворотний зв'язок від товаришів.

Розвиток лідерських навичок. Групова діяльність може виявити та розвивати лідерські навички у деяких учнів, що може бути корисним у майбутньому.

Адаптація та толерантність. Групова робота може допомогти дітям навчитися адаптуватися до різних ситуацій, бути більш толерантними та відкритими до ідей та поглядів інших.

Розвиток мовних навичок. Групові дискусії та проекти можуть поліпшити мовні навички учнів, особливо в області слухання та говоріння.

Недоліки групової роботи як форми навчання:

1. Щоб досягти ефективності у своїй роботі, вчителеві важливо навчитися працювати в групі, але для цього потрібно знайти час.
2. Проблеми виникають, коли діти об'єднуються в групу, склад якої визначається змістом та характером освітньої діяльності. Від вчителя залежить вибір учнів, враховуючи різні рівні навчання та індивідуальну психологічну

сумісність, що дозволить у майбутньому компенсувати та доповнювати один одного.

3. При розподілі ролей важливо пам'ятати, що відповідальність лежить на лідері групи, тоді як інші члени групи мають обмежені можливості виконувати керівні ролі, що негативно впливає на індивідуальну відповідальність членів групи.

4. Організація групової роботи вимагає від вчителя глибокого продумування кожного етапу уроку та підготовки значної кількості дидактичного матеріалу, при цьому треба враховувати рівень освоєння теми кожним учнем, що вимагає додаткового часу та педагогічних зусиль.

5. Слабкими місцями групової роботи є контроль за процесом взаємного навчання та оцінка його ефективності. У практичних роботах важко об'єктивно оцінити міру оволодіння учнями практичних навичок, на які спрямована групова робота.

6. Організація групової роботи також вимагає визначення методу оцінювання. Вчителю потрібно розробити критерії оцінювання в групі для самооцінювання та колективного оцінювання.

Абсолютно точно можемо стверджувати, що групова навчальна діяльність виявляється важливим засобом формування співпраці та комунікації між учнями. Через спільну роботу учні здобувають можливість активно брати участь в навчальному процесі, самостійно визначати свої навчальні цілі, здобувати нові знання, а також контролювати та оцінювати роботу свою та своїх товаришів. Це сприяє не лише глибокому засвоєнню навчального матеріалу, але й розвитку важливих соціальних навичок, таких як відвертість, взаєморозуміння, відповідальність та вміння працювати в команді. Групова діяльність дозволяє учням адекватно оцінювати свої можливості, краще контролювати себе та адаптуватися до змінливого соціального оточення.

Аналізуючи наукові дослідження та підходи методистів, ми визначили, що належно організована групова робота є формою колективної діяльності.

Цей вид діяльності успішно відбувається при чіткому розподілі обов'язків між усіма учасниками групи, взаємній перевірці результатів кожного учасника, а також при повній підтримці педагога та його оперативній допомозі.

За допомогою групової роботи учні можуть ефективно взаємодіяти, розвиваючи при цьому критичне мислення, проблемно-орієнтоване навчання та індивідуальні здібності. Така діяльність також сприяє розширенню різноманітності ролей, які учні можуть виконувати під час навчального процесу, підвищуючи при цьому їх рівень самокритичності та самосвідомості. Для досягнення найкращих результатів важливо, щоб вчитель активно керував процесом, моніторив взаємодію учнів та надавав конструктивний зворотний зв'язок, дотримуючись певних принципів та рекомендацій при організації групової діяльності.

Аналізуючи отримані дані, ми приходимо до висновку, що групова робота – це спільна діяльність вчителя та учнів, що включає різні форми взаємодії, такі як учитель-учень, учень-учень, учень-група, учень-вчитель. В рамках цієї діяльності відбувається дослідницька, творча та пошукова робота. Групова робота характеризується прямою взаємодією між учнями, їх спільною узгодженою діяльністю. У такому взаємодії вчитель знаходить додаткові мотиваційні засоби для залучення учнів до навчання та має можливість поєднувати різні види діяльності на уроці.

Все вищезазначене підкреслює важливість групової навчальної діяльності як засобу формування співпраці та комунікації між учнями, що, в свою чергу, позитивно впливає на загальний навчальний та соціальний розвиток учнів.

1.2. Індивідуально-вікові особливості учнів молодшого шкільного віку як основа диференціації навчання в початкових класах

Молодший шкільний вік відіграє ключову роль у психологічному та педагогічному розвитку дитини. Педагоги і психологи: І. Бех, І. Булах, К. Гуревич, Л. Долинська, Л. Зінченко, М. Заброцький, Н. Зубалій, Н. Співак, О. Скрипченко, Т. Бутняк, Т. Зелінська, Т. Лисянська, В. Крутецький, В. Поліщук, Ж. Петрочко, З. Огороднійчук – вивчали цей віковий період, зосереджуючись на важливості цього етапу для розвитку когнітивних, емоційних та соціальних навичок дитини. Їхні дослідження та праці висвітлюють різноманітні аспекти розвитку молодших школярів, включаючи розвиток мовлення, мислення, самосвідомості, моральних та етичних цінностей, а також способи адаптації дітей до шкільного середовища. Ці вчені також акцентують увагу на значенні індивідуального підходу в освіті, врахуванні вікових особливостей дітей та розробці ефективних методик навчання та виховання, які сприяють всебічному розвитку особистості у молодшому шкільному віці.

Молодші школярі — це діти віком від 6-7 до 10-11 років, які навчаються у перших чотирьох класах сучасної школи. Цей період є завершальною стадією дитинства. В цей час діти, опановуючи навчання як новий вид діяльності, все ще приділяють чимало часу іграм. Їхні взаємини з однолітками та дорослими, особистісне життя та психічний розвиток розкриваються через ігрову діяльність, формуючи психічні новоутворення, які допомагають дітям перейти на новий рівень осмислення світу та самопізнання, відкриваючи нові можливості та перспективи для себе.

Однією з ключових рис молодшого шкільного віку є зміна соціального статусу дитини: колишній дошкільник стає школярем, активним учасником шкільного та класного середовища. Це вимагає від дитини пристосування до нових правил поведінки, вчення керувати своїми бажаннями відповідно до шкільного розкладу та інших вимог. Для дитини цей період є значною віхою в

житті, яка також означає перегляд відносин із дорослими, серед яких вчитель займає особливо важливу роль.

Важливо розуміти, що цілі та зміст освіти не є незмінними та постійними; вони можуть зазнавати змін. Так само і специфічні особливості дітей молодшого шкільного віку, які є важливою частиною шкільного життя, не можна вважати незмінними. Сьогодні можливо окреслити лише найбільш типові та відносно стійкі характеристики цього віку, враховуючи, що зміни у суспільному сприйнятті цілей і ролі початкової освіти можуть призвести до змін у значенні цього періоду у психічному та особистісному розвитку дитини. (М.М. Заброцький, 2001)

Основною характеристикою особистості молодшого школяра є усвідомлення та прийняття внутрішньої позиції, що робить цей вік зрілим етапом дитинства. Відбувається формування структур особистості, таких як «Я» та «над-Я», як зазначав Е. Еріксон, називаючи цей вік латентним або «шкільним віком».

Психічний і особистісний розвиток у цьому віці відбувається під впливом особливостей соціального оточення, зокрема навчання в початковій школі. Дитина опановує базові культурні навички, соціальні навички спілкування з однолітками в рамках прийнятих правил. Розвивається логічне мислення та самодисципліна.

Навчальна діяльність стає провідною на цьому етапі, базуючись на пізнавальному інтересі та новій соціальній ролі дитини, формується внутрішнє бажання досягати успіхів у навчанні.

Нижня межа цього вікового періоду (6-7 років) пов'язана з переходом дитини до систематичного та цілеспрямованого навчання. На початку цього періоду риси дошкільного віку поєднуються з характеристиками школяра, іноді це поєднання виливається у суперечності, що проявляється в неузгодженості можливостей дитини з вимогами життя, особливо з вимогами школи та батьків. (М.М. Заброцький, 2001)

Цей вік також характеризується зростаючою любов'ю до праці та бажанням зрозуміти, як функціонують різні речі та процеси. Цікавість дітей до навколишнього світу потребує підтримки та задоволення з боку дорослих.

Згідно з думкою В.М. Галузинського, у молодшому шкільному віці формується самооцінка дитини, яка впливає на її ставлення до себе, а також інтегрує досвід її діяльності та взаємодії з іншими. Самооцінка включає усвідомлення дитиною власних навчальних досягнень, уявлення про свої здібності у навчанні, а також сприйняття себе як виконавця вимог дорослих і як носія особистісних якостей, таких як старанність, наполегливість, акуратність.

За теорією Е. Еріксона, однією з головних проблем, що може виникнути у дітей молодшого шкільного віку, є ризик розвитку почуття некомпетентності чи неповноцінності. Це пов'язано якраз з тим, що формується самооцінка і діти на цьому етапі активно випробовують себе, що призводить до розділення їх на впевнених у собі та невпевнених. У невпевнених дітей часто розвивається почуття неповноцінності. Еріксон вважав, що ключовим моментом для молодших школярів є психосоціальний конфлікт між любов'ю до праці та почуттям неповноцінності. Інші психологи зазначають, що вік від 6 до 8 років характеризується зростанням бажання дітей спілкуватися з ровесниками та дорослими. В результаті в 4-5 класі у деяких дітей може з'явитися упертість і непослух.

Саме тому, важливо зазначити, що оцінка дорослими (батьками, вчителями) значно впливає на самооцінку дітей. Працюючи з молодшими школярами, важливо враховувати їхні оптимізм та здатність бачити в собі позитивне, а також підтримувати високу самооцінку. Водночас, необхідно забезпечити гармонію між їхніми прагненнями та реальними діями, щоб уникнути необґрунтованих вимог та сприяти збалансованому розвитку особистості.

У процесі детального аналізу психолого-педагогічної літератури, пов'язаної з розвитком та формуванням особистості у молодшому шкільному

віці, ми виявили, що цей період у житті дитини є важливим та характеризується рядом значущих новоутворень:

- активний розвиток та значні зміни у всіх аспектах пізнавальної сфери, які включають сприйняття, увагу, уяву, пам'ять та мислення, а також розширення емоційно-вольової сфери;
- формуються вольові якості характеру, такі як цілеспрямованість, організованість, стриманість, дисциплінованість, наполегливість та вимогливість до себе та інших також зароджується особливий вид вольової дії, спрямованої на благо оточуючих;
- спостерігається розвиток довільності у поведінці та пізнавальних процесах;
- відбувається збагачення досвіду соціальної поведінки молодших школярів, формуються перші стійкі ціннісні орієнтири – це сприяє розвитку моральних, інтелектуальних та естетичних почуттів;
- процес формування моральної самооцінки допомагає дітям контролювати свою діяльність згідно з морально-нормативними критеріями та будувати свою поведінку у відповідності з морально-соціальними та гуманними нормами суспільства;
- розвивається здатність до довільних дій, формується внутрішній план дій та внутрішня позиція учня, а також рефлексивні навички – все це виявляється у здатності молодшого школяра ставити перед собою конкретні цілі, досягати їх та формувати ціннісні ставлення до себе і оточуючих, що є індикатором успішної адаптації до умов шкільного навчання.

Кожна дитина – це унікальна особистість із своїм типом темпераменту, який на думку психологів та педагогів, неодмінно має вплив на формування вольових та інших якостей особистості молодшого школяра, що в свою чергу, дає можливість зрозуміти, який підхід у навчанні буде ефективнішим для дитини з тим чи іншим типом темпераменту.

Сила нервової системи визначає її працездатність. Вона виявляється насамперед у функціональній витривалості, тобто здатності витримувати тривалі чи короткочасні, але сильні збудження.

Врівноваженість нервових процесів - це баланс між процесами збудження та гальмування, а їх рухливість - швидкість зміни збудження та гальмування. Рухливість нервових процесів виявляється у здатності змінювати поведінку залежно від умов, швидко переходити від пасивного стану до активного, чи навпаки. Протилежною рухливості якістю є інертність нервових процесів. Нервова система інертніша тоді, коли потребує більше часу чи зусиль для переходу від одного процесу до іншого.

Ці якості нервових процесів утворюють певні системи, комбінації, які й зумовлюють тип нервової системи.

Тип темпераменту сангвініка відзначається високою лабільністю, що дозволяє легко формувати умовні рефлекси, як позитивні, так і гальмівні, які відрізняються точністю та стійкістю. Сангвініки легко збуджуються, але також здатні легко контролювати свої бажання.

Їхній потенціал у діяльності проявляється у високій продуктивності, особливо коли їм цікаво або коли вони відкривають щось нове. Проте, у випадку втрати інтересу, сангвінік може забути про завдання та не довести його до завершення.

Сангвініки є дуже рухливими, відкритими до нових умов життя та з легкістю встановлюють контакт з оточуючими. Їхня товариськість та екстравертованість робить їх приємними у спілкуванні та адаптованими до нового оточення. У колі друзів вони завжди веселі та життєрадісні, з переважно оптимістичним настроєм.

Сангвінік може легко виразити свої емоції, від радості до гніву, але також може контролювати їх відповідно до ситуації. Легкість формування нових нервових зв'язків та їх швидка перебудова дозволяють сангвінікам швидко засвоювати нову інформацію, легко переключати увагу та освоювати

нові навички. Це, разом із гнучкістю розуму та відмінним почуттям гумору, робить їх здатними до швидкого навчання.

Однак, якщо сангвінік не має серйозних інтересів у житті, його характеристики можуть проявлятися як легковажність та поверховість у відношенні до своїх завдань та обов'язків. (Скрипченко О.В. & Долинська Л.В. & Огороднійчук З.В. та ін., 2005, с. 322)

Для холеричного темпераменту характерна циклічність у діяльності та поведінці. Холерик може цілком віддатися справі, завзято працюючи, енергійно переборюючи труднощі на шляху до мети, і раптом усе лишити. Непостійність його настрою та циклічність поведінки пояснюються неврівноваженістю вищої нервової діяльності та виявляються в переважанні збудження над гальмуванням. Тому інтенсивна діяльність підкірки не завжди достатньо регулюється корою. Це яскраво простежується під час виникнення складних обставин, коли люди цього типу не можуть знайти правильного рішення, та під час сильного емоційного збудження.

Характерним для холерика є те, що позитивні рефлекси у нього виробляються дуже легко й залишаються надовго, а гальмівні виробляються з труднощами. Складний перебіг збудження та гальмівного процесу в холерика може призводити до зриву нервової системи з боку гальмування. Тому холеричний тип, який є підвищено збудливим та нестриманим, може виявлятися в житті в різних варіантах. Люди з серйозними, позитивними інтересами реалізують себе в ініціативних, енергійних та принципових справах. Якщо ж таких інтересів немає, холерик виявляється в афективних переживаннях, роздратованості та нестриманості.

Холерик характеризується підвищеною емоційною реактивністю. Він буває нетерплячим, запальним та різким у стосунках, прямолінійним. Його вольові дії дуже поривчасті, якщо йому цікаво, він здатний до високої концентрації уваги, але виявляє недостатню здатність до переключення уваги. За спрямованістю холерик екстраверт, любить бути в центрі уваги, але в спілкуванні вимагає, щоб усе було, як він того хоче, непоступливий. Має

організаторські здібності. У нього жива міміка, виразна жестикуляція, часто швидкий темп мовлення.

Флегматик - спокійний, завжди врівноважений, наполегливий і завзятий трудівник життя. Його реакції оптимально пристосовані до сили умовних подразників, а тому флегматики адекватно реагують на впливи зовнішнього середовища: якщо подразники слабкі, то й реакція слабка, якщо сильні – то сильна. Але властива їм інертність не дає змоги швидко реагувати на різкі зміни середовища.

Умовні рефлекси у флегматиків утворюються повільніше, але виявляються досить стійкими. Вони вміють контролювати, затримувати й регулювати безумовні рефлекси та емоції. Тому у своїй поведінці, рухах, розмові вони повільні та спокійні. Міміка дуже бідна, голос тихий і невиразний. (Скрипченко О.В. & Долинська Л.В. & Огороднійчук З.В. та ін., 2005, с. 323).

Флегматики точно дотримуються виробленого розпорядку життя, і тому ніщо не може відвернути їх від основної праці. Вони працюють зосереджено, наполегливо, вирізняються посидючістю, стійкістю уваги. Але переключення уваги в них дещо уповільнене.

За спрямованістю флегматик інтроверт, тому важко сходиться з людьми, не має потреби в нових знайомствах. Разом з тим йому властиві товариськість, рівне ставлення до інших людей, він рідко "виходить із себе", не схильний до афектів. Почуття у флегматиків виникають повільніше, ніж у сангвіників та холериків, але характеризуються силою, тривалістю і водночас стриманістю у зовнішніх проявах, слабкою експресивністю.

Меланхолічному типові темпераменту властива слабкість як збудливого, так і гальмівного процесів. Тому умовні рефлекси в меланхоліків нестійкі і від зміни оточення легко гальмуються. Особливо послаблене внутрішнє гальмування, звідси – низька комплексна реактивність, легке відвертання уваги, нетривале зосередження на об'єктах діяльності.

За спрямованістю меланхолік інтроверт, тому він важко переживає зміну життєвого оточення, потрапляючи в нові умови, відчувається розгубленим. Він буває надмірно сором'язливим, замкнутим, боязким та нерішучим. Не любить нових знайомств і галасливих компаній.

Меланхолік - дуже вразлива людина, схильна до астеничних емоцій. Почуття його вирізняються повільністю перебігу, стійкістю та слабкою експресивністю. Меланхоліку потрібне спокійне, звичне оточення, за таких умов він може успішно працювати і впоратися з будь-якими завданнями. (Скрипченко О.В. & Долинська Л.В. & Огороднійчук З.В. та ін., 2005, с. 324).

Особливості типу темпераменту починають виявлятися вже в ранньому дитинстві. Завдання вчителів та вихователів полягає в тому, щоб зважати на ці особливості та виробляти в дітей уміння володіти своїм темпераментом.

Як же треба враховувати особливості того чи іншого типу темпераменту в навчальній та трудовій діяльності?

Оскільки в дітей сангвінічного темпераменту легко утворюються та залишаються стійкими тимчасові зв'язки, вони легко засвоюють новий матеріал, майже "хапають на льоту". Але внаслідок того, що вони дуже рухливі і їхня увага відвертається від основної справи, до них слід застосовувати заходи, які б виховували посидючість та зосередженість. Потрібно постійно підтримувати інтерес сангвініків до розпочатої справи, інакше вони почнуть нудьгувати, стануть млявими або, навпаки, шукатимуть сторонні збудники та розважатимуться.

Працюючи з холериками, слід враховувати, що вони легко концентрують свою увагу на тому чи іншому об'єкті, але не можуть її швидко переключати, позаяк процеси гальмування в них уповільнені. Вчителям слід так організувати діяльність учнів, щоб полегшити успішне переключення уваги та виховувати уміння її переключати.

Холерики можуть порушувати дисципліну на уроках, тому що частіше бувають підвищено збудливими, схильними до афективних реакцій, їх треба захопити цікавими справами і давати якісь доручення. Навички та звички в

холерика утворюються легко, але змінити їх буває дуже і дуже важко. Тому перехід від звичних дій до нових має здійснюватися поступово. Неврівноважені діти (якими є холерики) потребують більше часу для утворення нового динамічного стереотипу, тому до них не можна застосовувати грубих, категоричних заборон, а спрямовувати їх на іншу діяльність поступово.

У дітей флегматичного та меланхолічного темпераментів тимчасові зв'язки утворюються повільніше внаслідок недостатньої рухливості кіркових процесів. Тому їм потрібно давати більше часу на засвоєння та опанування навчального матеріалу.

Інертність нервових процесів, недостатня рухливість флегматиків призводить до того, що вони повільно переключають увагу. Працюючи з ними, слід добирати завдання, які сприяють виробленню більшої швидкості реагування та моторної рухливості. Динамічні стереотипи у флегматиків утворюються повільніше, ніж у сангвініків, а тому їх треба поступово переключати з однієї звичної дії на іншу.

Діти меланхолічного темпераменту потребують особливої уваги через свою вразливість, швидку втомлюваність організму. Їм необхідні спокійне, сприятливе оточення та продуманий режим педагогічного впливу, який передбачає поступовий перехід від звичних умов життя до іншої діяльності та інших умов. Слабкість нервових процесів цих учнів вимагає чуйного та обережного ставлення до них. (Скрипченко О.В. & Долинська Л.В. & Огороднійчук З.В. та ін., 2005, с. 325-326).

Отже, врахування особливостей темпераменту дітей є важливим аспектом планування та адаптації навчального процесу, темперамент відіграє важливу роль у формуванні поведінки та реакцій дітей. Розуміння цих характеристик допомагає педагогам враховувати індивідуальні потреби кожного учня в процесі навчання та виховання. Сангвініки, холерики, флегматики та меланхоліки мають різні потреби та способи реагування на навчальне середовище, які вимагають від педагогів гнучкості, врахування та

відгуку на індивідуальні різниці учнів, щоб забезпечити всім учням оптимальні умови для навчання та розвитку – це і є основою диференційованого підходу.

Оскільки провідною діяльністю учнів молодшого шкільного віку є навчальна діяльність – пропонуємо розглянути її детальніше на предмет доцільності та необхідності реалізації диференційованого підходу у груповій діяльності школярів-початківців.

Основні елементи навчальної діяльності включають наступні аспекти: в першу чергу, це дії та операції, за допомогою яких учні засвоюють навчальний матеріал; далі йдуть мотиви та форми взаємодії студентів з учителями та один з одним; наступними є результати освіти, а також її моніторинг та оцінювання; і, нарешті, структура навчального процесу, яка поступово формується, коли учні вчаться ефективно засвоювати знання, вміння та навички, тобто навчаються процесу навчатися самостійно.

Змістова частина навчальної діяльності включає кілька ключових вимог, серед яких науковий підхід, ідейність та духовні аспекти. Ці принципи застосовуються до кожного предмету, що вивчається. У підручниках і викладанні вчителя повинно бути коректне і зрозуміле для молодших школярів тлумачення явищ природи та суспільства, відповідно до наукових поглядів, наприклад, таких видатних вчених, як перший президент Академії наук України В.І. Вернадський. Освітній процес має включати розгляд явищ з точки зору їх практичного застосування, моральних цінностей та екологічних аспектів. Важливо також з самого раннього віку орієнтувати учнів на активну участь у матеріальному виробництві, дотриманні загальнолюдських моральних норм та вивченні духовних традицій українського народу і народів України.

Однією з ключових задач психологів, методистів та вчителів у процесі розробки змісту освіти для молодших школярів є забезпечення оптимального балансу між конкретним та абстрактним матеріалом. Надмірне зосередження на конкретних деталях може уповільнити розумовий розвиток дітей, в той час

як швидкий перехід до абстрактних тем може викликати у учнів нерозуміння та механічне запам'ятовування. Наприклад, на початковому етапі навчання вчителі повинні стимулювати учнів до використання конкретних матеріалів, таких як спеціальний лічильний матеріал: палички, фігурки для рахунку, поступово переходячи від голосного рахунку до шепоту, а потім до внутрішнього. Схожий підхід використовується і в навчанні мови та інших предметів. При цьому необхідно враховувати вікові особливості учнів, індивідуальні відмінності та рівень складності навчального матеріалу.

Зміст навчання повинен бути обмеженим за обсягом, оскільки занадто великий обсяг матеріалу може спричинити у учнів втому, зниження інтересу до навчання, оскільки, діти молодшого шкільного віку мають обмежену здатність до тривалої концентрації уваги, як наслідок – гальмування інтелектуального розвитку та поверхневе освоєння матеріалу.

Аналізуючи навчальну діяльність як провідну діяльність молодших школярів, можна відзначити, що використання педагогами диференційованого підходу в освітній діяльності може стати ключовим для ефективності навчального процесу. Диференційований підхід у груповій діяльності в початкових класах дозволяє вчителям враховувати індивідуальні відмінності та потреби кожного учня, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та загальному розвитку дитини, не перенавантажує учнів, зосереджуючись на основному та необхідному.

Використання диференційованого підходу в груповій діяльності молодших школярів, матиме лише позитивний вплив, оскільки:

- кожен учень молодшого шкільного віку відрізняється за темпами розвитку, здатністю до концентрації уваги, інтересами та стилем навчання, а диференційований підхід дозволяє вчителям створити умови, в яких кожен учень може працювати відповідно до своїх можливостей і потреб;
- групова робота, яка організовується з урахуванням різних рівнів готовності, інтересів та способів навчання, дозволяє учням активно

співпрацювати, обмінюватися ідеями та поглядами, що збагачує навчальний процес;

- груповій діяльності учні вчаться взаємодіяти, спілкуватися та працювати в команді, що є важливими соціальними навичками, необхідними для подальшого життя;
- використання поєднання індивідуальних та групових завдань дозволяє вчителям забезпечити різноманітність та динаміку в навчанні, що підтримує інтерес учнів і сприяє глибшому осмисленню матеріалу;
- вчителі можуть адаптувати зміст навчання, завдання та методи з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, що сприяє розвитку кожного учня згідно з його потенціалом.

Таким чином, врахування індивідуально-типологічних властивостей, особливостей та потреб учнів у рамках диференційованого підходу у груповій діяльності є важливим для формування ефективного навчального середовища в початковій школі. Це не тільки сприяє кращому засвоєнню знань, але й розвитку соціальних навичок, самостійності та критичного мислення у молодших школярів.

1.3. Організація диференційованого підходу в навчанні молодших школярів

Диференційований підхід в освіті має глибокі корені, які ведуть своє походження від часів класичної педагогіки. З розвитком освітньої думки та практики концепція диференціації поступово формувалася та вдосконалювалася.

В історичному контексті, одним з перших, хто пропонував ідею диференціації, був Жан-Жак Руссо у своєму творі "Еміль, або Про виховання"

(1762). Руссо підкреслював індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її особливості та потреби.

З початком промислової революції та переходом до масової освіти ідея диференціації тимчасово відійшла на другий план, оскільки основна увага була приділена стандартизації та уніфікації навчального процесу. Однак, з часом педагоги та науковці почали знову звертати увагу на важливість індивідуального підходу в освіті.

У ХХ столітті, з розвитком психологічних та педагогічних наук, концепція диференціації зазнала значного розвитку. Теоретики освіти, зокрема, Жан Піаже, та інші, внесли вагомий вклад у розуміння індивідуальних різниць у навчанні та розвитку.

У кінці ХХ та на початку ХХІ століття диференційований підхід став однією з ключових концепцій у сучасній педагогіці. Сучасні теоретики та практики освіти визнають важливість диференціації для врахування індивідуальних потреб учнів та створення сприятливого навчального середовища.

Отож, розкриємо сутність основних понять з досліджуваної проблеми, а саме: «диференціація», «диференційований», «диференційоване навчання», «диференційований підхід»,

Термін «диференціація» (походить від латинського слова *differentia*, що означає «різниця») визначається у довідкових ресурсах як «поділ, розчленування чого-небудь на окремі різномірні елементи». (Василяшко В.В., Укл., 1998).

Поняття «диференційований» означає «узгоджений з певними правилами, умовами; розділений, неоднаковий» і вказує на щось, що відповідає визначеним критеріям або стандартам, є розподіленим або відрізняється за характеристиками. (Бусел В.Т., Укл., 2003).

Диференційоване навчання – це навчання, яке враховує індивідуальні особливості учнів, що робить його максимально ефективним.

Дане поняття у педагогічній літературі трактується наступним чином:

- І. Унт (1990) вказує, що це процес, в якому учнівські особливості враховуються шляхом формування груп на основі різних характеристик. У такому контексті, навчальний процес здійснюється за варіативними освітніми планами та програмами.
- За О. Г. Ярошенко (2008), диференційоване навчання включає розділення учнів на типові групи з урахуванням різних критеріїв, таких як навчальні здібності, успішність, інтереси та темп навчання.
- О. Я. Савченко (1997) розглядає це як методику організації уроку, де вчителі пропонують учням завдання різної складності, сприяючи тим самим розвитку та навчанню кожного індивідуально.
- П. І. Сікорський (2000) вважає, що диференційоване навчання – це спеціально організована навчальна діяльність, яка враховує вікові та індивідуальні особливості учнів, їх соціальний досвід та стартовий рівень, та спрямована на гармонійний розвиток та засвоєння знань відповідно до різних навчальних планів і програм.

Диференційоване навчання охоплює різні підходи до організації освітнього процесу, які спрямовані на врахування індивідуальних особливостей учнів. Що включає формування груп на основі різних характеристик учнів, поділ їх на типологічні групи за критеріями, такими як навчальні здібності та інтереси, та пропонування завдань різної складності для оптимізації навчання кожного учня.

Диференційоване навчання також включає адаптацію навчальних планів і програм з метою розвитку та засвоєння знань, враховуючи індивідуальні та соціальні особливості учнів.

Поняття «диференційований підхід» відноситься до сфери «диференційованого навчання». В контексті освіти, диференційований підхід акцентує на індивідуальних особливостях учнів та зосереджується на адаптації змісту, процесів і результатів навчання для відповідності цим особливостям.

Що включає врахування різних рівнів здібностей, інтересів, стилів навчання та інших індивідуальних характеристик учнів.

За словами П. І. Сікорського (2000), елементи диференційованого підходу можна застосовувати в рамках будь-яких навчальних технологій, причому таке застосування є важливим кроком на шляху до реалізації диференційованого навчання. Він також вказує, що на відміну від диференційованого підходу, який може бути втілено в окремих аспектах навчального процесу, диференційоване навчання представляє собою цілісну та систематичну форму освітньої діяльності.

Диференційований підхід може включати такі аспекти, як різнорівневі завдання, гнучкі групи, індивідуалізацію навчального процесу, використання різноманітних навчальних матеріалів і методів. Він направлений на забезпечення оптимальних умов для навчання кожного учня, з урахуванням його унікальних потреб і можливостей.

Диференційоване навчання передбачає трансформацію класних форм у типолого-групові форми навчання і забезпечує перехід від мікрогрупових форм – до індивідуальних. Диференціація навчання вимагає формування класів, груп за наперед визначеними критеріями, тобто організацію навчання з відносно гомогенним складом навчальної групи. (Святченко О. В., 2007)

Враховуючи взаємозв'язок між суб'єктами учіння та змістом навчання у початковій школі, ми схилиємося до поглядів П. Сікорського, який вирізнив основні та похідні принципи диференційованого навчання. Основні принципи, що постійно взаємодіють, включають принцип науковості та принцип природовідповідності.

Принцип науковості обумовлює адаптацію наукових знань на суб'єктивному рівні без втрати їх правдивості, істинності та об'єктивності, переходячи від простих форм до строго наукових формулювань. З іншого боку, принцип природовідповідності включає адаптацію до акселераційно-вікових та індивідуальних особливостей учнів початкової школи під час створення психолого-педагогічних умов для навчання, а також глибоке

щоденне вивчення вчителем своїх учнів у процесі навчання. Це також включає врахування загальних природних закономірностей, вікових та індивідуальних особливостей учнів на етапі планування навчання та в процесі його практичної реалізації.

До похідних принципів, відносяться принципи, що знаходяться в паралельному взаємозв'язку:

1. Принцип індивідуалізації та принцип диференціації.
2. Принцип адаптовано високого рівня трудності і складності та принцип активності.

3. Принцип зв'язку навчання з життям та принцип самостійності. Актуальними для диференційованого навчання, на думку П. Сікорського, є принцип наочності, принцип навчання швидким темпом, принцип гуманізації.

Важливо відзначити, що принципи диференціації в початковій школі щільно пов'язані з формами та видами диференціації. (Рис.1.1.)

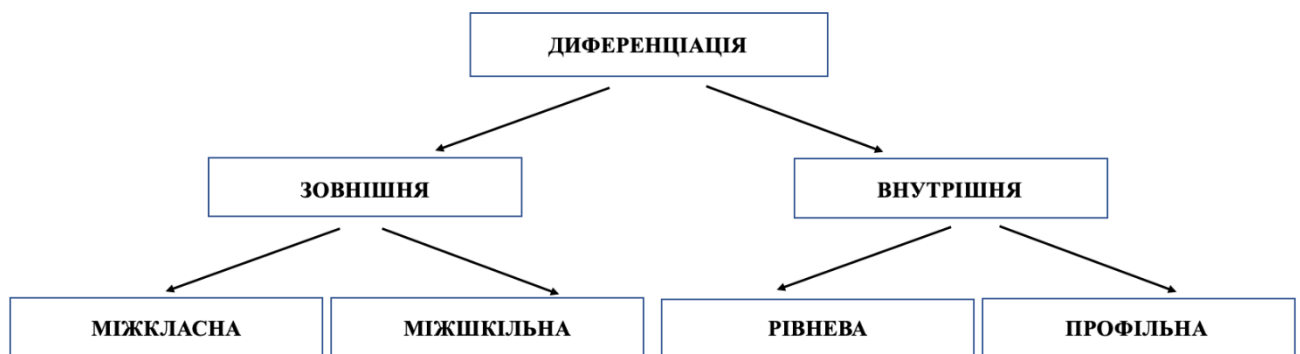


Рис. 1.1. «Класифікація форм та видів диференціації»

Сучасні вчені виокремили два види диференціації залежно від характеру організації освітнього процесу: зовнішню та внутрішню. Зовнішня диференціація включає навчання різних груп учнів за різними програмами та планами, які відрізняються за змістом, структурою та обсягом вимог до знань та умінь учнів.

В свою чергу зовнішню диференціацію поділяють на два види: міжкласну та міжшкільну.

Дослідженнями міжкласної та міжшкільної диференціації займалися такі українські вчені як В. І. Кизенко, Г. О. Васьківська, С. П. Бондар та інші. Ці вчені були частиною колективу авторів монографії "Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі", яка присвячена актуальним проблемам диференціації навчання і висвітлює результати теоретичних та експериментальних досліджень науковців лабораторії дидактики.

Міжкласна диференціація базується на принципі розподілу учнів по класах з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Такий підхід підтримують також О. Я. Савченко, В. І. Кубрак, які наголошують на важливості ефективного формування класних груп. Концепція передбачає створення окремих класів для учнів з різними рівнями здібностей: класи для обдарованих учнів з випереджальним навчанням, стандартні класи для тих, хто має середні здібності, та класи для учнів з нижчим рівнем знань для їх вирівнювання. Така система дозволяє педагогам більш ефективно підбирати навчальні методи та техніки, які краще враховують індивідуальні потреби кожного учня.

Міжшкільна диференціація — це педагогічний та організаційний підхід, який полягає у створенні різних типів спеціалізованих шкіл, таких як мистецькі, спортивні, технічні школи або школи з поглибленим вивченням іноземних мов, математики, природничих наук тощо для задоволення різноманітних освітніх потреб і інтересів учнів. До таких шкіл найчастіше приймають учнів, які мають певні здібності. Також міжшкільна диференціація включає й створення спеціальних шкіл для дітей з особливими освітніми потребами, включаючи школи для глухих, сліпих та інших категорій дітей з особливостями розвитку. Ці школи забезпечують спеціалізовані програми та методики навчання, адаптовані до специфічних потреб та здібностей учнів. Вони можуть включати спеціальне обладнання, навчальні матеріали та підготовлених вчителів, які мають досвід роботи з дітьми з конкретними видами обмежень.

Отже, міжшкільна диференціація відрізняється від міжкласної диференціації, оскільки остання фокусується на диференціації всередині однієї школи (наприклад, через створення різних класів для учнів з різними рівнями здібностей), тоді як міжшкільна диференціація розглядає ширший спектр освітніх установ.

Внутрішня диференціація у контексті освіти відноситься до процесу адаптації навчального матеріалу та методів викладання до різних рівнів здібностей, потреб та інтересів учнів у межах одного класу або навчальної групи. Це означає, що вчителі розробляють різні завдання, проекти, методи навчання, які відповідають різним рівням складності та підходять для різних учнів, дозволяючи кожному з них розвиватися згідно зі своїми можливостями та потребами. Цей підхід сприяє індивідуалізації навчання та забезпечує більш ефективне засвоєння матеріалу учнями різного рівня підготовки та, в свою чергу, поділяється на два види: рівнева та профільна диференціація.

Рівнева диференціація в освіті зосереджується на організації навчального процесу, який враховує різні рівні готовності та здібностей учнів. Ця форма диференціації базується на плануванні результатів навчання, виділяючи обов'язковий рівень підготовки та створюючи можливості для учнів вибирати обсяг та глибину засвоєння навчального матеріалу, а також варіювати своє навчальне навантаження. Це дозволяє учням рухатися від базового рівня до більш складних рівнів засвоєння в залежності від їхніх здібностей, інтересів та потреб.

Вчителі визначають різні рівні знань і навичок серед учнів в класі та адаптують навчальний матеріал відповідно до цих рівнів. Це означає, що деякі діти можуть працювати над більш базовими завданнями, тоді як інші можуть займатися більш складними завданнями.

Учні можуть й самостійно обирати завдання або проекти, які відповідають їх рівню розуміння та інтересам. Проте, зважаючи на особливості вікового періоду молодших школярів, вчителю варто самостійно розподіляти навчальні завдання. Також педагогу доцільно надавати додаткову

підтримку та наставництво учням, які цього потребують, забезпечуючи, що вони не відстають. Водночас, учні, які швидко засвоюють матеріал, можуть отримувати більш складні завдання для розвитку своїх здібностей.

Учні можуть працювати в групах за різними завданнями, де кожен вносить свій вклад відповідно до свого рівня розуміння та навичок. Це сприяє взаємній підтримці та співпраці.

У результаті, рівнева диференціація в освіті початкової школи допомагає створити більш інклюзивне та ефективне навчальне середовище, яке забезпечує кожному учню можливість розвиватися відповідно до своїх індивідуальних потреб та здібностей.

Профільна диференціація в контексті початкової школи зосереджується на адаптації навчального процесу до інтересів і потенційних професійних нахилів учнів, хоча це і відбувається у більш загальній та основоположній формі порівняно з середньою або старшою школою.

У початковій школі важливо спостерігати за здібностями та інтересами учнів, щоб визначити, які предметні або професійні сфери можуть їх зацікавити у майбутньому. Таке спостереження може реалізуватися через ігри, проекти, експерименти та творчі завдання, що допомагають вчителям ідентифікувати індивідуальні схильності учнів.

Програми для молодших школярів часто включають інтегровані підходи, де різні профільні предмети (мистецтво, українська мова, інтегрований курс «Я досліджую світ», іноземна мова, математика, фізична культура) викладаються в контексті одного проекту або теми. Це дозволяє учням розглядати одне певне поняття з різних сфер і знаходити те, що їх найбільше цікавить.

Інтерактивні та практичні види діяльності дозволяють дітям відчувати різні ролі та професії. Це можуть бути рольові ігри, екскурсії, заняття з ручної роботи та експерименти, які допомагають їм розвивати різні навички та уявлення про різні професії. Вчителі в початкових школах можуть пропонувати дітям вибір тем або проектів, виходячи з їхніх інтересів, щоб

заохочувати самостійне дослідження та вивчення. Важливо заохочувати творче мислення та інновації у молодших школярів, дозволяючи їм висловлювати свої ідеї та експериментувати у безпечному навчальному середовищі.

У такий спосіб, профільна диференціація у початкових класах допомагає закласти основу для більш спеціалізованого навчання в майбутньому, водночас сприяючи розвитку індивідуальних здібностей та інтересів учнів від раннього віку.

Розглянемо детальніше, які саме види диференційованого навчання використовуються у початковій школі.

Шляхами реалізації диференційованого навчання є системи чітко продуманих завдань та форм роботи: фронтальних, індивідуальних і групових.

Виокремлюють такі способи і прийоми диференціації:

- диференціація за ступенем складності завдань;
- диференціація за ступенем самостійності учнів;
- систематичного і послідовного розвитку мислення учнів;
- диференціація за ступенем доповнення основного змісту додатковими завданнями;
- поетапна диференціація змісту на уроках;
- диференціація змісту домашніх завдань;
- диференціація через методи і види роботи;
- диференціація на основі фізичного середовища навчання; (Т. М. Ремига, 2020)

Варто розглянути детальніше кожен із представлених способів та прийомів диференціації.

Диференціація за ступенем складності завдань – передбачає добір завдань, що різняться ступенем складності відповідно до рівня знань і можливостей учнів. Такі завдання можемо класифікувати за рівнями їх складності:

- *Низький рівень складності* – завдання зазвичай спрямовані на запам'ятовування та розуміння базових понять; вони можуть включати прості вправи на відтворення фактів, правил, операцій тощо. Наприклад, заповнення таблиць, виконання простих арифметичних операцій, читання та відповіді на прості питання.
- *Середній рівень складності* – завдання цього рівня вимагають від учнів аналізу, порівняння та застосування знань у нових ситуаціях. Наприклад, вправи на знаходження закономірностей, розв'язування проблемних ситуацій, використання вивчених правил у різних контекстах.
- *Високий рівень складності* – завдання, що передбачають високий рівень критичного мислення, творчості, та самостійного узагальнення. Наприклад, учні можуть проводити невеликі дослідження, розробляти проекти, аналізувати складні тексти, створювати власні історії чи винаходи тощо.

Такий вид диференціації формує позитивне ставлення до навчання, адже учні отримують завдання, які є посильними для них, що, в свою чергу, підіймає самооцінку та віру у власні сили. З часом варто нарощувати ступінь складності завдань, що стане необхідним для забезпечення неперервного навчального розвитку учнів. Цей процес сприятиме розвитку критичного мислення та аналітичних навичок, підвищить мотивацію і залученість учнів, підготує їх до майбутніх академічних викликів, також розвиватиме самостійність і навички вирішення проблем різного ступеня складності.

Диференціація за ступенем самостійності учнів – передбачає застосування завдань, які дозволяють учням працювати самостійно або під керівництвом вчителя, відповідно до їх рівня самостійності. При такій диференціації завдання, здебільшого, мають однаковий рівень складності, але різняться кількістю інформації про хід розв'язання завдання. Класифікуємо такі завдання за рівнями самостійності учнів:

- *Низький рівень самостійності* – передбачає те, що учні можуть потребувати додаткової допомоги та керівництва вчителя. Для них важливо створити завдання з чіткими інструкціями та поетапним виконанням.
- *Середній рівень самостійності* – передбачає те, що учні можуть працювати самостійно з деякими настановами. Завдання для них можуть передбачати більш відкриті кінцеві цілі, але все ще з деякою структурою та підтримкою.
- *Високий рівень самостійності* – передбачає те, що учні, які проявляють високий рівень самостійності, можуть виконувати завдання з мінімальними інструкціями або ж за їх повної відсутності. Вони можуть бути залучені до проектної роботи, досліджень, та інших форм навчання, які вимагають високого рівня самостійного мислення та ініціативи.

За реалізації диференціації за ступенем самостійності у початковій школі використовуються різні групи завдань, щоб задовольнити потреби учнів з різним рівнем самостійності. Ми виокремили такі три групи завдань:

1. *Завдання з чіткими інструкціями* – використовуються для учнів з низьким рівнем самостійності та мають чіткі, крок за кроком інструкції. До таких завдань відносять завдання з вказівкою на зразок способу дії, завдання з наявними пам'ятками, завдання з теоретичними довідками. Наявність таких інструкцій дозволяє учням без хвилювань зосередитися на виконанні завдання.

2. *Структуровані завдання з варіативністю* – передбачені для учнів з середнім рівнем самостійності ефективними є завдання, які мають певну структуру, але також пропонують деяку гнучкість у виборі методів виконання або відповідей. Це можуть бути такі завдання: завдання з додатковою конкретизацією (такі завдання надають учням чіткі критерії чи напрямки, але також дозволяють їм самостійно обирати способи досягнення цих критеріїв), з репродуктивними питаннями (хоча ці завдання вимагають

відповіді на конкретні питання, учні можуть мати деяку свободу у виборі способів знаходження чи формулювання відповідей), з допоміжними вправами (ці завдання включають підтримуючі елементи, які допомагають учням орієнтуватися у процесі виконання завдань, але при цьому залишають простір для самостійної роботи), з допоміжними вказівками і порадами (такі завдання надають учням корисні підказки, але не дають готових відповідей, стимулюючи їх до самостійного мислення та рішення) та завдання з виконанням певної частини (ці завдання розділені на частини, де деякі елементи виконуються за допомогою вчителя чи за зразком, тоді як решта елементів вимагають більшої самостійності від учня).

3. *Відкриті або проектні завдання* – передбачені для учнів з високим рівнем самостійності, які можуть ефективно працювати над відкритими завданнями. Такі завдання, в свою чергу, вимагають творчості, ініціативи, та здатності самостійно планувати та організовувати свою роботу. Ці завдання, що є основним, спонукають учнів до осмисленого застосування знань й мотивують їх до пошуку відповідей, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, та аналізу подібностей і відмінностей через порівняльні вправи. Це стимулює учнів до розпізнавання істотних ознак та класифікації виучуваних явищ.

Кожна з цих груп завдань дозволяє вчителям гнучко підходити до навчання, враховуючи індивідуальні потреби та рівень самостійності кожного учня. Це допомагає створити навчальне середовище, яке підтримує та стимулює учнів, незалежно від їхніх початкових умінь чи досвіду.

Систематичний і послідовний розвиток мислення учнів – як форма диференціації в початковій школі зосереджується на врахуванні індивідуальних відмінностей у розвитку мисленневих процесів учнів. Цей підхід передбачає наступне:

- *Індивідуальні траєкторії навчання* – визначення індивідуальних особливостей мислення кожного учня і планування навчання таким чином, щоб враховувати ці особливості. Наприклад, для учнів, які

мислять більш абстрактно, можуть використовуватися складніші завдання на аналіз та синтез, тоді як для тих, хто краще сприймає конкретну інформацію, можуть бути пропонувані завдання на класифікацію або порівняння.

- *Поступове збільшення складності завдань* – передбачає те, що завдання та активності на уроках плануються так, щоб вони поступово ставали складнішими, сприяючи розвитку мислення учнів. Це може включати перехід від простих до більш складних задач, від конкретних завдань до абстрактного мислення.
- *Використання різних методів навчання* – це дискусії, розв'язання проблем, кейс-стаді, проектна робота тощо. Що дозволяє учням розвивати різні аспекти мислення та застосовувати їх у різних ситуаціях.
- *Забезпечення зворотного зв'язку* – передбачає регулярний та конструктивний зворотний зв'язок від учителя допомагає учням зрозуміти свої сильні сторони та області для розвитку у сфері мислення.
- *Підтримка рефлексивного мислення* – це заохочення учнів до рефлексії над власним процесом навчання, думками та висновками, що сприяє розвитку критичного мислення.

У цілому, систематичний і послідовний розвиток мислення як диференціація в початковій школі вимагає від учителя глибокого розуміння індивідуальних потреб учнів і здатності планувати навчання таким чином, щоб кожен учень міг розвиватися у відповідності з власними здібностями та темпом навчання.

Диференціація за ступенем доповнення основного змісту додатковими завданнями – це ефективний спосіб диференціації, що забезпечує індивідуальний підхід у навчанні учнів з різними рівнями готовності та інтересів.

Основний зміст уроку представлений завданнями, які відповідають середньому рівню здібностей учнів класу. Додаткові завдання не порушують логічної структури уроку та пропонуються для тих, хто швидше справляється з основним матеріалом або має вищий рівень інтересу та мотивації. Такі завдання часто спрямовані на розвиток творчих здібностей та критичного мислення вони мають відповідати темі, меті та завданням уроку. Це можуть бути завдання на пошук альтернативних рішень, проектні роботи, дослідницькі завдання тощо. Додаткові завдання дозволяють врахувати індивідуальні інтереси та потреби учнів, забезпечуючи їм можливість займатися тим, що їх найбільше цікавить чи в чому вони проявляють особливі здібності. Учні можуть мати можливість вибирати серед кількох додаткових завдань, які відповідають їх інтересам та рівню готовності. Це сприяє розвитку самостійності та відповідальності за власне навчання.

Важливо забезпечити, щоб додаткові завдання не створювали надмірного навантаження на учнів. Вони повинні бути органічним доповненням до основного навчального матеріалу, а не перевантажувати учнів. Учителю важливо надавати зворотній зв'язок щодо додаткових завдань, щоб мотивувати учнів та допомогти їм визначити напрямки подальшого розвитку.

Цей вид диференціації сприяє тому, що всі учні отримують навчання, яке відповідає їхнім здібностям та інтересам, забезпечуючи глибше засвоєння матеріалу та розвиток індивідуальних талантів.

Поетапна диференціація змісту на уроках – полягає у впровадженні навчального матеріалу в послідовних етапах, кожен з яких враховує індивідуальні здібності та рівні засвоєння учнів. Цей підхід дозволяє учителю більш гнучко реагувати на потреби кожного учня в процесі навчання, детально оцінювати прогрес учнів і надавати зворотний зв'язок, що є важливим для подальшого розвитку та мотивації.

Урок на основі поетапної диференціації змісту планується з розбивкою на декілька етапів, кожен з яких представляє певну частину матеріалу. Це

дозволяє учням засвоювати інформацію поступово, не перевантажуючись відразу великим обсягом інформації. На кожному етапі учитель може враховувати індивідуальний темп засвоєння матеріалу учнями. Це дозволяє швидше просуватися в матеріалі тим, хто готовий до цього, і надавати додаткову підтримку тим, хто потребує більше часу на засвоєння.

На різних етапах можуть використовуватися різні методи навчання – від розповідей, пояснень та демонстрацій до практичних завдань та проектної роботи. Що дозволяє учителю адаптувати підходи до потреб учнів на кожному етапі навчання. Учням можуть пропонуватися завдання різного рівня складності, що забезпечує включення усіх з врахуванням різних здібностей та рівнів підготовки.

Поетапна диференціація змісту на уроках є важливою для забезпечення глибокого засвоєння матеріалу всіма учнями, враховуючи їхні індивідуальні особливості та потреби. Вона сприяє більш ефективному та збалансованому навчанню, допомагаючи учням досягати найкращих результатів у своєму освітньому процесі.

Диференціація змісту домашніх завдань - це підхід, що дозволяє врахувати індивідуальні потреби, здібності та інтереси учнів при призначенні домашніх завдань. Цей метод спрямований на забезпечення того, щоб кожен учень мав можливість працювати над завданнями, які є доречними для його рівня розвитку та навчальних потреб.

Домашні завдання можуть варіюватися за рівнем складності. Для деяких учнів можуть бути призначені більш базові завдання для закріплення основних знань, тоді як інші можуть отримувати більш складні завдання для розвитку вищих навичок мислення та аналізу. Також домашні завдання можуть бути адаптовані й з врахування особистих інтересів учнів. Наприклад, якщо учень зацікавлений у науці, він може отримувати завдання, пов'язані з проведенням простих експериментів або дослідженням наукових тем.

Учням може надаватися право вибору серед декількох варіантів домашніх завдань, що дозволяє їм працювати над тим, що їх найбільше

мотивує та цікавить. Для учнів, які потребують додаткової підтримки, можуть бути надані додаткові інструкції або ресурси, які допоможуть їм виконати завдання. Натомість, учням, які виявляють високий рівень розвитку та інтерес, можуть бути запропоновані завдання, які стимулюють творче мислення, дослідницькі здібності, або включають елементи проектної роботи.

При диференціації змісту домашніх завдань важливим є зворотній зв'язок вчителя, що допомагає учням зрозуміти свої сильні та слабкі сторони та аспекти, які потребують додаткової уваги. Також, варто заохочувати учнів до самооцінки та рефлексії щодо виконаного завдання, що допоможе розвивати вміння ставити свої особисті освітні цілі.

Диференціація змісту домашніх завдань є важливою складовою освітнього процесу. Вона допомагає отримати кожному учневі навчальний досвід, який відповідає його унікальним освітнім потребам, сприяючи ефективнішому засвоєнню знань та розвитку ключових навичок.

Диференціація через методи і види роботи – передбачає використання різноманітних підходів, форм, видів та методів роботи, які враховують індивідуальні особливості учнів, їх здібності та рівень можливостей.

Така диференціація може включати індивідуальну роботу, роботу в парах та групах, ігрові форми навчання, практичні експерименти тощо. Важливо, щоб кожен учень мав можливість працювати в тому форматі, який найкраще відповідає його потребам та уподобанням.

Вчитель може використовувати різноманітні методики, такі як пряме інструктування, дослідницьке навчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через гру, щоб забезпечити різні способи засвоєння матеріалу. При цьому навіть у межах одного виду діяльності, завдання можуть бути адаптовані під рівень здібностей та інтересів кожного учня. Наприклад, учні, які потребують більше підтримки, можуть отримувати завдання з більш детальними інструкціями або додатковими поясненнями. Тому, учитель має бути готовим гнучко та своєчасно змінювати методи та види роботи на основі зворотного зв'язку та спостережень за реакцією та успіхами учнів.

Використання різноманітних мультимедійних інструментів, таких як відео, інтерактивні вправи, електронні книги, є необхідним і може активно залучати учнів та відповідати різним стилям навчання.

Диференціація через методи і види роботи є важливою для створення гнучкого та інклюзивного навчального середовища, де кожен учень може знаходити свій шлях до знань і розвитку власних здібностей.

Диференціація на основі фізичного середовища навчання – передбачає адаптацію освітнього простору та умов, щоб забезпечити максимально ефективно навчання для кожного учня. Цей підхід визнає, що фізичне середовище, тобто конкретне матеріальне та просторове оточення в якому відбувається освітній процес, може значно впливати на навчальні можливості та комфорт учнів.

Важливим є створення різних зон в класі для індивідуальної, парної, групової роботи та дискусій – це може включати традиційні парти, м'які куточки для читання, простори для проектної та дослідницької роботи тощо. Клас має бути організованим таким чином, щоб всі необхідні навчальні матеріали були доступні для учнів, незалежно від їхніх фізичних можливостей або особливих потреб. Варто використовувати меблі, які можна налаштувати відповідно до вікових особливостей та потреб учнів, наприклад, столів та стільців, що регулюються за висотою, для забезпечення фізичного комфорту під час навчання. Налаштування освітлення та звукових умов класу має сприяти концентрації та знижувати відволікання. Необхідним і доцільним є впровадження технологій, таких як інтерактивні дошки або планшети, які можуть бути адаптовані для різних стилів навчання та потреб учнів. Простір має бути гнучким задля можливості швидко переформатувати його для різних видів діяльності, таких як бесіди, групові роботи, творчі проекти, або фізичні вправи. Також важливим є врахування потреб учнів з особливими освітніми потребами, включаючи забезпечення необхідних адаптацій або допоміжних засобів. (Кизенко В. І., Васьківська Г. О., & Бондар С. П., 2012)

Створення безпечного та позитивного навчального середовища, яке спонукає учнів до дослідження, взаємодії та активної участі – запорука ефективного та комфортного освітнього процесу, як для учнів, так і для вчителів.

Можемо зробити такий висновок, що диференційоване навчання та диференційований підхід в освіті є результатами довготривалого еволюційного розвитку педагогічної думки, від коренів класичної педагогіки до сучасних науково-педагогічних досліджень. Основна ідея диференційованого навчання полягає у розробці адаптивних стратегій навчання, які задовольняють унікальні потреби кожного учня, та формуванні навчального середовища, яке стимулює успішне навчання всіх учнів. Аналіз показує, як диференційований підхід може відігравати важливу роль у відповіді на розмаїтість учнівського складу в сучасних школах, сприяючи створенню більш інклюзивного та підтримуючого навчального середовища для всіх учнів.

Висновки до першого розділу

Можемо зробити висновок, що аналіз основних дефініцій проблеми у сучасних науково-педагогічних дослідженнях демонструє, що диференціація в освіті є ключовим елементом для задоволення індивідуальних потреб учнів. Розуміння різних теоретичних підходів та дефініцій є важливим для ефективного застосування диференційованих методів у навчанні.

Індивідуально-типологічні властивості учнів молодшого шкільного віку вказують на необхідність врахування вікових, психологічних та інтелектуальних особливостей кожної дитини. Це дозволяє розробляти ефективні навчальні стратегії, які сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку ключових навичок.

Групова навчальна діяльність у початковій школі виступає засобом формування співпраці та комунікації між учнями підкреслює значення соціальної взаємодії та колаборативного навчання у процесі освіти. Ефективна організація групової роботи має ряд переваг, основне – дозволяє учням не тільки краще засвоювати навчальний матеріал, але й розвивати важливі комунікативні та соціальні навички.

Загальний аналіз теоретичних досліджень акцентує на критичній важливості диференційованого підходу у навчанні, який заснований на індивідуалізації освітнього процесу. Такий підхід враховує унікальні потреби та можливості кожного учня, що є ключовим для ефективної освіти. Окрім цього, значний акцент робиться на ролі групової роботи у розвитку взаємодопомоги та комунікативних навичок учнів початкових класів. Це підкреслює не лише академічну, але й соціальну складову освіти, що сприяє всебічному розвитку молодших школярів.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ

2.1. Специфіка організації групової навчальної діяльності молодших школярів з урахуванням диференційованого підходу в сучасній початковій школі

Організація групової навчальної діяльності, особливо в контексті диференційованого підходу, є складним питанням у рамках концепції Нової української школи (НУШ). Анна Степанова-Камиш у своїй статті «Диференційоване навчання: навіщо і як проводити» (2021) зазначає, що диференційоване викладання є гнучким способом адаптації методів викладання залежно від освітніх потреб, компетенцій та можливостей кожної дитини, на відміну від традиційного підходу, коли весь клас отримує однакове завдання. Мета цього методу полягає в задоволенні різноманітних потреб та здібностей учнів, сприяючи створенню більш персоналізованого та інклюзивного навчального середовища.

З іншого боку, групова робота як засіб формування ключових компетенцій серед молодших школярів також наголошується в НУШ. Це згадується у контексті організації уроків для інтегрованого курсу під назвою "Я досліджую світ" у Новій українській школі. (Гільберг, Т., Тарнавська, С., & Павич, Н. , 2019). Групова робота може надати практичний шлях для впровадження диференційованої інструкції шляхом групування учнів залежно від їхніх здібностей, інтересів або навчальних цілей. Таким чином, різні потреби та здібності учнів можна врахувати у менших групах, сприяючи більш персоналізованому викладанню та взаємодії однолітків.

Групові форми навчальної діяльності в початкових школах в Україні застосовуються як засіб розвивального навчання та диференційованого підходу, і зокрема, є важливими на початкових стадіях освіти. Ці форми діяльності допомагають систематизувати особливості використання та організації групової та колективної роботи на уроках у початковій школі. (К.Ф. Нор, 1997).

У більшій частині шкіл клас складається приблизно з 30 учнів, особливо у міських районах, тоді як у сільських районах їхня кількість зазвичай менша. Організація групової роботи, завжди розпочинається із об'єднання учнів в групи. Для того, щоб робота в групах була ефективною, кількість учнів у кожній групі повинна бути помірною - від 3 до 6 осіб. Вчителі вказують на різні методи формування таких груп: за бажанням учнів; випадковим обранням; за певними характеристиками; за вибором "лідера" (капітана); за вибором вчителя. (О.О. Лопуга, 2018)

Розглянемо переваги та недоліки вищезгаданих методів групування учнів. Вчитель може запропонувати учням сформувати *групи за бажанням*, виходячи з кількості учасників. Учні об'єднуються за власним бажанням, що сприяє комфортній роботі з емоційно близькими особами. Цей метод можна використовувати, якщо вчитель добре знає клас, або коли учні тільки починають працювати в групах і важливіший сам процес, а не результат. Згодом вчитель може запропонувати учням сформувати трійки за бажанням, а потім за допомогою жеребкування об'єднати їх у більші групи. Однак, недоліком цього методу є те, що учні постійно працюють з одними й тими ж учнями.

Група, сформована випадковим чином, сприяє об'єднанню учнів, які за інших обставин не взаємодіють. Склад таких груп можна визначити за допомогою жеребкування; об'єднання учнів, які сидять поряд (в одному ряду, в одній половині класу); або за допомогою імпровізованих "фантів". Робота в такій групі сприяє розвитку здатності учнів адаптуватися до різних умов діяльності й до різних партнерів. Цей метод дуже корисний для навчання

співпраці, але може викликати стійке протистояння або конфліктні ситуації, і в такому випадку варто змінити склад групи.

Об'єднання учнів *за певною ознакою*, визначеною вчителем або обраним учнем, дозволяє організувати роботу дітей, які рідко взаємодіють один з одним, але ця спільна ознака згуртовує їх. Наприклад, це може бути перша літера імені, пора року народження, колір очей, наявність або відсутність домашніх тварин і т.д.

Лідер, обраний вчителем або класом, може вибирати склад своєї групи, називаючи учнів по черзі. Зазвичай учні обирають тих однокласників, які дійсно здатні працювати й досягати високих результатів, хоча й симпатії тут також враховуються. Вчитель також може самостійно сформувати групи, особливо на початкових етапах роботи. Він може об'єднати учнів з приблизно однаковим рівнем навчальних досягнень (гомогенні групи), темпом роботи, інтелектуальними здібностями або створити рівні за силами групи, що складаються з учнів з різним рівнем навчальних досягнень (гетерогенні групи), пояснюючи їм визначені завдання.

Робота в *гомогенних групах* дозволяє учням виконувати завдання, які відповідають їхньому рівню, але робота в гетерогенних групах сприяє ефективній взаємодії: сильніші учні допомагають слабшим, а слабші прагнуть вдосконалюватися.

Ефективність групової роботи в значній мірі залежить від емоційного клімату та психічного стану дітей, що сприяє взаєморозумінню, спільній діяльності та пов'язана з зацікавленістю та довірою всіх учасників взаємодії. а кож важливим аспектом під час організації групової роботи є зручне розташування меблів у класі, наприклад, мобільні робочі місця або килимок, який б дозволяв учням вести діалог, під час якого вони бачать очі своїх співрозмовників. Це сприяє залученню більшої кількості учнів до навчальної взаємодії.

Резюмуючи, кожен із зазначених методів формування груп має свої переваги та недоліки, і вибір конкретного методу повинен базуватися на

конкретних умовах та цілях навчального процесу. Важливо, щоб вчитель забезпечив позитивний емоційний клімат, сприятливий для взаємодії та взаєморозуміння між учнями, щоб забезпечити ефективність групової роботи та добре взаєморозуміння між учасниками навчального процесу.

Аналізуючи стан організації групової навчальної діяльності молодших школярів з урахуванням диференційованого підходу, думки науковців та практикуючих вчителів з даного питання, можемо стверджувати, що групова форма роботи в сучасній початковій школі може бути дієвим засобом реалізації диференційованого підходу у навчанні, але чи буде вона найбільш зручною та вдалою, значною мірою залежить від конкретних умов та контексту. Розглянемо деякі *аспекти, які варто взяти до уваги*:

Різноманіття здібностей та потреб учнів: Групова форма роботи може допомогти адресувати різноманітні здібності та потреби учнів, надаючи можливість сильнішим учням допомагати слабшим, а слабшим учням вчитися від своїх однокласників.

Соціальна взаємодія та співпраця: Групова форма роботи сприяє розвитку соціальних та комунікативних навичок учнів, що є важливим аспектом загального розвитку учнів.

Адаптація завдань та матеріалів: У груповій формі роботи вчителі можуть адаптувати завдання та матеріали для різних груп учнів залежно від їхніх здібностей та потреб.

Мотивація та зацікавленість: Групова робота може підвищити мотивацію та зацікавленість учнів, особливо якщо завдання спрямовані на розв'язання реальних проблем або виконання проектів.

Виклики:

Управління групою: Управління динамікою групи та забезпечення продуктивної взаємодії може бути викликом.

Оцінка: Оцінювання індивідуального внеску кожного учня в групову роботу може бути складним.

Неоднорідність груп: Різні рівні здібностей у групі можуть призвести до фрустрації або відчуття дискомфорту серед учнів.

Контекст: Ефективність групової форми роботи як засобу диференціації може залежати від віку учнів, предмету, рівня підготовки вчителя, ресурсів, доступних для підтримки групової роботи, та інших факторів.

Отже, групова форма роботи є ефективним засобом реалізації диференційованого підходу, але важливо розглядати її у контексті конкретних умов навчання та з урахуванням можливих викликів.

Ще одним підтвердженням того, що групова форма роботи є ефективним засобом реалізації диференційованого підходу, можуть їх бути спільні аспекти в контексті навчального процесу, які були виокремлені в ході дослідження стану організації групової навчальної діяльності молодших школярів з урахуванням диференційованого підходу в сучасній початковій школі. Розглянемо декілька з них:

1. Індивідуалізація навчання:

- Групова форма роботи може допомогти врахувати індивідуальні потреби учнів через роботу в малих групах, де кожен учень може отримати більше уваги.
- Диференціація також має на меті врахування індивідуальних потреб учнів, адаптуючи зміст, процеси та продукти відповідно до їх рівня готовності та здібностей.

2. Співпраця та взаємодія:

- Групова форма роботи сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок через взаємодію та співпрацю між учнями.
- Диференціація може включати групову роботу як стратегію для забезпечення різних можливостей навчання для учнів з різними здібностями.

3. Адаптація навчального досвіду:

- Через групову роботу, учителі можуть врахувати різні рівні знань та навичок учнів, створюючи групи згідно з їх рівнями вмінь або інтересами.
- Диференціація, зокрема, враховує різницю у рівнях вмінь та знань учнів, адаптуючи навчальний матеріал та завдання відповідно.

4. Підтримка різноманіття навчання:

- Обидва підходи визнають і цінують різноманіття учнівських здібностей та інтересів, і намагаються створити більш інклюзивне навчальне середовище.

Можемо стверджувати, що групова форма роботи та диференціація можуть доповнювати одна одну у навчальному процесі, враховуючи індивідуальні потреби учнів та сприяючи їх активній участі та взаємодії.

Реалізація групової навчальної діяльності, зокрема з використанням диференційованого підходу, є викликом у рамках Нової української школи. Групова діяльність відкриває можливість застосування диференційованої інструкції, дозволяючи утворювати групи учнів з урахуванням їхніх здібностей, інтересів або навчальних цілей. Це допомагає забезпечити більш індивідуалізоване викладання та спілкування однолітків у менших групах. Розглянуті методи формування груп мають свої сильні та слабкі сторони, і вибір певного методу повинен відображати конкретні умови та цілі навчального процесу. Важливим є створення вчителем позитивного емоційного середовища, яке сприятиме взаємодії та взаєморозумінню між учнями, для досягнення ефективності групової роботи та гармонійних взаємин між учасниками навчального процесу.

Отже, групова форма роботи є продуктивним засобом втілення диференційованого підходу, але важливо розглядати її в рамках конкретних умов навчання та можливих викликів. Це підтверджується спільними аспектами в контексті навчального процесу, які були виявлені під час аналізу теоретичних основ організації групової навчальної діяльності молодших школярів з урахуванням диференційованого підходу в сучасній початковій

школі. Можна зазначити, що групова форма роботи та диференціація в поєднанні взаємодоповнюють одна одну у навчальному процесі, враховуючи індивідуальні потреби учнів та сприяючи їх активній участі та взаємодії.

2.2 Характеристика технологій рівневої диференціації та особливостей їх застосування у процесі групової роботи молодших школярів

У сучасному освітньому контексті виникає необхідність вдосконалення методів і прийомів навчання, щоб враховувати різноманіття індивідуальних потреб та рівня підготовки учнів. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є застосування технологій рівневої диференціації у процесі групової роботи молодших школярів.

Вивчення технологій рівневої диференціації у груповій роботі дозволяє розглядати особливості застосування цих методів у навчанні молодших школярів. Важливим елементом є врахування індивідуальних особливостей кожного учня, що дозволяє підтримувати індивідуальний темп розвитку та забезпечує високий рівень зацікавленості та залученості до навчання.

В даному параграфі буде проведено аналіз та характеристика технологій рівневої диференціації в контексті їхнього використання у груповій роботі з молодшими школярами, щоб визначити специфіку та переваги впровадження цих методів в освітній процес.

Рівнева диференціація в освіті відноситься до педагогічного підходу, який адаптує навчання з метою врахування різних здібностей та потреб учнів. Основна мета цього підходу - забезпечити, щоб всі учні були зацікавлені та стикалися з викликами під час навчання, незалежно від їхнього рівня майстерності або стилю навчання. Технології диференційованого навчання можна вважати наскрізними, оскільки вони можуть бути застосовані на різних етапах навчання та в різних предметних областях, охоплюючи широкий спектр вікових груп та навчальних потреб.

Процеси диференціації відіграють важливу роль у розвитку шкільної освіти, відповідаючи вимогам сучасної гуманістичної парадигми освіти, яка акцентує увагу на становленні особистості та задоволенні освітніх потреб учнів. Сучасна освітня практика та теорія в Україні накопичили багатий арсенал методів для впровадження диференційованого підходу в навчально-виховний процес, який, як показали дослідження вчених та досвід вчителів-практиків, є ключовим для підвищення якості навчання. Диференційований підхід відкриває шляхи до ефективної адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб учнів, що, у свою чергу, сприяє збільшенню задоволення їх освітніми потребами.

Проблемі диференціації навчання молодших школярів, завжди приділялась особлива увага, адже саме у початковій школі яскраво простежуються відмінності учнів. О. Савченко у праці «Дидактика початкової школи» зазначає, що «в учнів початкових класів, особливо в першокласників, яскраво помітні відмінності в рівнях готовності до навчання. Вони не зникають і надалі, хоча їх характер змінюється. Ці відмінності виявляються в загальному розвитку учнів, темпі читання, письма, рівнях мислення, фізичної витривалості, працездатності тощо. Щоб досягти гарантованого засвоєння курсу початкової школи всіма учнями без їх психічного і фізичного перевантаження, треба максимально враховувати індивідуальні відмінності дітей на всіх рівнях організації навчального процесу».

У навчальному посібнику М.М. Фіцули (2002), було розкрито такі технології диференціації:

- диференціювання за здібностями;
- диференціювання за відсутністю здібностей;
- диференціювання за майбутньою професією;
- диференціювання за інтересами учнів;
- диференціювання за талантами дітей.

Розглянемо та проаналізуємо детальніше кожен із представлених технологій:

1. Диференціювання за здібностями.

Диференціація за здібностями у початковій школі полягає у створенні специфічних умов навчання, які враховують індивідуальні здібності учнів. У цьому контексті, учнів розподіляють на навчальні групи відповідно до їхніх загальних або специфічних здібностей. Зважаючи на загальні здібності, учнів розподіляють за результатами успішності по класах А, Б, В і навчають за відповідними програмами. Можливі переведення з одного класу до іншого.

Розглянемо детальніше такі класи:

Клас А: Сюди відносяться учні з вищими академічними здібностями. Навчальна програма для цієї групи учнів більш вимоглива, з більш складними завданнями та ширшим охопленням матеріалу. Наприклад, у математиці учнів цього класу можуть вивчати більш складні задачі та концепції, які перевищують звичайний шкільний курс.

Клас Б: Тут навчаються учні з середніми академічними здібностями. Програма збалансована і орієнтована на забезпечення твердого розуміння базових академічних концепцій. У класі Б учні отримують стандартний навчальний матеріал, але з додатковою підтримкою, якщо це необхідно.

Клас В: В цьому класі навчаються учні, яким потрібно більше підтримки у навчанні. Навчальні програми тут адаптовані до їхніх потреб, з більшим фокусом на базові навички та концепції. Методи навчання можуть бути більш інтерактивними та використовувати додаткові допоміжні матеріали.

З огляду на специфічні здібності учнів групують, орієнтуючись на певні групи предметів. Наприклад:

Мовно-літературна група: до такої групи належатимуть учні, які мають виражені здібності в галузі мови та літератури, можуть бути об'єднані в групу, де вони отримають більш складні завдання з читання, письма та аналізу текстів.

Математична група: сюди будуть відноситися учні з вираженими математичними здібностями можуть навчатися разом, отримуючи більш високий рівень математичних завдань та проблем для вирішення.

Творча група: створена для учнів, які виявляють здібності в області мистецтва, музики або інших творчих дисциплін з відповідним навчальним матеріалом.

Диференціація за здібностями допомагає вчителям враховувати індивідуальні потреби та можливості учнів під час планування та виконання навчальних занять. Це може включати різні стратегії, такі як розробка різних завдань для учнів з різними рівнями здібностей, адаптація інструкцій та використання різних методів оцінювання.

Диференціація за здібностями також може включати використання гнучких групових формувань, де учні можуть працювати разом з іншими учнями з схожими або різними здібностями, щоб підтримати взаємне навчання та розвиток.

Диференціація за здібностями може не бути оптимальним підходом, оскільки дитина, яка опинилася у класі зі здібними учнями, може відчувати себе кращою за інших, що іноді призводить до виховних відхилень. На противагу, діти в класах для менш здібних можуть щодня відчувати власну неповноцінність. Крім того, здібності дитини є динамічними, і значущим для її розвитку є середовище, в якому вона знаходиться. Якщо дитина оточена більш розвинутими однолітками, вона має більше можливостей для особистісного розвитку. Більше того, здібності людини можуть проявлятися на різних етапах життя.

2. Диференціювання за відсутністю здібностей.

Диференціація за відсутністю здібностей у освітньому процесі позначає підхід, при якому учні, які мають відставання в певних предметах, об'єднуються в групи або класи, де вони вивчають ці предмети за менш вимогливою програмою або в меншому обсязі. Цей підхід поширений у Франції, але він може призвести до того, що учні отримують різну якість освіти і не мають однакових можливостей для подальшого навчання.

Ця технологія може мати такі наслідки:

- **Обмеження можливостей:** Учні можуть відчувати обмеження в можливостях для подальшого навчання або кар'єрного зростання через недостатній рівень знань або навичок.
- **Низьке самоповага:** Учні можуть відчувати низьке самоповага або невпевненість у своїх здібностях через розміщення в менш вимогливих умовах навчання.
- **Відсутність стимулу:** Може бути відсутнім стимул до самовдосконалення або навчання, якщо учні відчують, що від них не очікують високих досягнень.
- **Соціальна ізоляція:** Учні можуть відчувати соціальну ізоляцію або відчуження від своїх однолітків, які продовжують навчання в більш вимогливих умовах.
- **Альтернативні підходи до диференціації** можуть включати змішані групи з учнями різних здібностей, що дозволяє учням взаємно навчатися один від одного, або індивідуалізовані плани навчання, які адаптуються до потреб кожного учня.

3. Диференціювання за майбутньою професією.

Диференціація за майбутньою професією включає навчання дітей у спеціалізованих школах, таких як музичні, художні або школи з поглибленим вивченням іноземних мов, щоб краще підготувати їх до майбутньої професійної діяльності.

Цей вид диференціації зазвичай не є характерним для початкової школи через складність визначення професійних інтересів та здібностей дітей в такому ранньому віці. Проте, навчання в спеціалізованих школах може допомогти дітям розкрити та розвинути свої таланти та інтереси з раннього віку, що, в свою чергу, може сприяти їх майбутньому професійному вибору.

4. Диференціювання за інтересами учнів.

Диференціювання за інтересами учнів має на меті адаптацію навчального процесу до індивідуальних інтересів учнів, особливо в класах або школах з поглибленим вивченням певних предметів. Ці класи часто

формується з восьмого року навчання, коли учні вже отримали базову загальноосвітню підготовку, яка дозволяє організувати диференційоване навчання. Цей підхід сприяє глибшому розумінню матеріалу та мотивації учнів, зокрема тих, хто виявляє підвищений інтерес до певних предметів, сприяючи таким чином їхньому позитивному навчальному досвіду та зацікавленню у навчанні.

У початковій школі диференціювання за інтересами може відбуватися через вибіркові заняття, гуртки, або проекти, які відповідають інтересам учнів. Учителі можуть пропонувати різноманітні активності та матеріали, щоб учні могли вибирати те, що їх цікавить, та досліджувати свої інтереси глибше. Це також може включати індивідуальні або групові проекти, які дозволяють учням досліджувати певні теми або області знань, які їх цікавлять.

5. Диференціювання за талантами дітей.

Диференціювання за талантами дітей зосереджене на виявленні талановитих учнів та створенні умов для їх всебічного розвитку. Це може включати спеціалізовані програми, додаткові заняття та проекти, а також проведення різноманітних конкурсів та олімпіад, які дозволяють учням демонструвати та розвивати свої таланти та здібності. Через таке диференціювання учні отримують можливість взяти участь у заходах, які стимулюють їх інтерес до навчання та допомагають розширити їхні горизонти.

Диференційоване навчання у практиці вчителя може проявлятися в рівноправному наданні завдань усім учням, проте з індивідуальною підтримкою для тих, хто має труднощі. Часто слабшим учням пропонують окремі, досяжні завдання або спрощені версії завдань, які поступово ускладнюються додатковими завданнями відповідно до їхніх можливостей. В цілому, завдання можна диференціювати за кількістю, ступенем складності та ступенем самостійності в їх виконанні. (М.М. Фіцула, 2002)

Існує більш складний та ефективний спосіб диференційованого навчання, який передбачає поділ класу на групи на основі навчальних можливостей учнів, використовуючи методику Ю. Бабанського, засновану на

реальних навчальних можливостях учнів. Ці можливості оцінюються за такими критеріями:

- психологічні складові (здатність аналізувати, синтезувати, порівнювати, виділяти суттєве, робити узагальнення, раціональність, самостійність, гнучкість, темп мислення, спостережливість, логічність мовлення, пам'ять, увага);
- навички навчальної роботи (самоконтроль, планування, темп обчислень, письмо, читання, організованість у навчальній роботі, дотримання розпорядку дня);
- окремі складові вихованості (наполегливість у навчанні, старанність, свідомо навчальна дисципліна, громадська активність, ставлення до навчання, учителів, однокласників);
- позашкільний вплив сім'ї, однолітків;
- біологічні компоненти (фізична працездатність, стан здоров'я, дефекти мовлення, слуху, зору).

Цей метод дозволяє розподілити учнів на такі групи за їх навчальними можливостями:

1. Учні з високими навчальними можливостями: відрізняються швидкістю засвоєння матеріалу, легкістю розв'язання завдань, інтересом до самостійної роботи та потребою в завданнях з підвищеною складністю.

2. Учні з добрим рівнем навчальних можливостей: мають глибокі знання, навички самостійної роботи, засвоюють матеріал не гірше першої групи, але не завжди старанно закріплюють вивчене через меншу працездатність, потребують корекції та періодичного контролю від педагога.

3. Учні з середніми навчальними можливостями: мають здатність до нормального навчання, показують високу або середню виучуваність при відповідному рівні навчальної працездатності, потребують оперативної підтримки та допомоги від педагога.

4. Учні з обмеженими (низькими) навчальними можливостями: цю групу характеризує низький рівень виучуваності та навчальної працездатності, що

вимагає спеціального підходу від педагога.

При формуванні тимчасових груп важливо, щоб учні не усвідомлювали причину їх розподілу, аби уникнути травмування. Зазвичай групи складаються з 4-6 учнів і можуть бути однорідними (усі учні мають схожий рівень) або змішаними. Змішані групи ефективні для взаємонавчання, але менш продуктивні. Комплекти груп можна змінювати в залежності від мети, наприклад, складати групи з учнів різних рівнів: 4, 3, 2 і 1; 4, 3, 2 і 2; 3, 3, 2 і 2.

Структура уроку з диференційованим навчанням включає такі етапи: підготовка учнів до уроку; встановлення завдань вчителем та їх осмислення учнями; попереднє обговорення та дискусія щодо способів вирішення завдань; виконання завдань; розв'язання завдань; оцінювання результатів учнівської навчально-пізнавальної діяльності.

Диференційоване навчання на уроці вимагає від учителя вдосконаленої підготовки та особливих навичок. Педагог повинен знати індивідуальні характеристики кожного учня, розподілити їх у групи відповідно до їх здібностей, розташувати ці групи в класі, а також визначити консультантів для кожної групи. Чітке планування змісту та структури уроку є важливим аспектом підготовки, зокрема визначення основних та додаткових запитань, часу на їх вирішення, а також системи оперативного контролю. Важливо поєднувати індивідуальну, групову та фронтальну роботу учнів з власною педагогічною діяльністю, використовуючи дидактичні матеріали.

Диференційоване навчання під час уроку відкриває можливість ставити перед учнями навчальні завдання, які вимагають пошуку та аналізу, тим самим створюючи передумови для використання комплексних розумових дій. Зазвичай, розв'язання навчальних завдань відбувається у процесі обговорення в групах, що сприяє вихованню духу колективізму, формуванню комунікативних якостей та поділу праці між членами групи. Однією з переваг диференційованого навчання є можливість для учителя опосередковано керувати навчальним процесом, що сприяє більш ефективній взаємодії та індивідуальному підходу до кожного учня.

Отже, рівнева диференціація в початкових класах є важливим аспектом педагогічного процесу, який враховує індивідуальні особливості учнів та стимулює їхній розвиток через групову роботу.

Використання технологій рівневої диференціації у груповій роботі молодших школярів сприяє створенню позитивного навчального середовища, де кожен учень може реалізувати свій потенціал. Це також дозволяє вчителям адекватно оцінювати та підтримувати прогрес кожного учня, враховуючи його індивідуальні особливості та потреби.

Особливо продуманими мають бути зміст і структура уроку, основні й додаткові запитання, час на їх виконання, система оперативного контролю. Опосередковане керівництво вчителя навчальним процесом та наявність можливостей ставити перед учнями навчальні завдання, що передбачають пошук, створюють передумови для використання комплексних розумових дій.

Загалом, рівнева диференціація та групова робота сприяють формуванню комунікативних якостей учнів, вихованню колективізму, та поділу праці між членами групи, що є важливим для їхнього загального розвитку та підготовки до подальшого навчання.

2.3 Вивчення досвіду сучасних зарубіжних шкіл щодо організації та впровадження диференційованого підходу в навчальній груповій діяльності молодших школярів

Аналізуючи тенденції сучасної освітньої політики, можна відзначити зростання інтересу до диференційованого підходу в навчанні, особливо у груповій діяльності молодших школярів. Цей підхід дозволяє врахувати індивідуальні особливості кожного учня та сприяє ефективному навчанню. Різні країни досліджують та впроваджують диференційовані методики навчання, аналізуючи їх вплив на освітній процес. Далі ми розглянемо досвід

зарубіжних шкіл щодо впровадження диференційованого підходу у груповій діяльності молодших школярів.

Фінляндія, Нідерланди, Німеччина, США та Італії – кожна з цих країн має унікальний підхід до диференціації та групування учнів, що відображає їх освітні цінності та стратегії.

У Фінляндії освітні реформи спрямовані на використання освіти як стратегії для збільшення країнних ресурсів, з акцентом на голістичний, студентоцентрований підхід та вчителів як основний двигун якості освіти (SSIR, n.d.; EduCluster Finland, n.d.). Освітній системі Фінляндії притаманний підхід, орієнтований на учнів, який включає активне навчання та надання знань, інструментів та навичок, які сприяють мотивації учнів та підвищують їхню концентрацію (EduCluster Finland, n.d.).

Диференційоване навчання відіграє важливу роль у фінській освітній системі. Зокрема, в одному з досліджень було вивчено застосування та практику диференційованого навчання фінськими вчителями для початкових класів з математики (UTUPub, n.d.). Вчителі підкреслили ефективність диференційованого навчання для сприяння навчанню учнів та забезпечення рівності в освіті. Основні виклики, з якими стикалися вчителі, були пов'язані з нестачею часу для підготовки та презентації уроку, великим розміром класу та недостатньою підтримкою для компетентних учнів. Вчителі надавали кілька завдань та рівневі навчальні активності з різними ресурсами, щоб допомогти всім учням вчитися та досягати успіху. Гнучкість та автономія учнів у навчальному процесі та навчальному середовищі вважалися важливими факторами для створення успішних диференційованих класів (UTUPub, n.d.).

У фінських школах ключами до освітлення всього дитинства є раннє втручання та підтримка кожного учня на постійній основі (Edutoria, n.d.). Разом з тим, педагогічна диференціація, термін, який використовується у скандинавських країнах для позначення диференційованого навчання, традиційно вважається освітнім інструментом, який максимізує ріст кожного учня, враховуючи їхні індивідуальні особливості (TandFOonline, n.d.).

У Нідерландах диференційоване навчання є важливим компонентом освітньої системи, особливо в початкових класах. Навчальні заклади акцентують на групових активностях для молодших школярів з використанням диференційованого підходу. Ось деякі аспекти цього підходу:

Підтримка вчителів: Вчителі отримують підтримку у вигляді навчальних програм та ресурсів для ефективного застосування диференційованого навчання в регулярних класах (TandFOnline, n.d.).

Групова діяльність: Диференційоване навчання в груповій діяльності допомагає учням розвивати навички співпраці та взаємодії з однолітками, одночасно працюючи над індивідуальними та груповими завданнями.

Гнучкість та автономія: Школи заохочують гнучкість у навчальному процесі, дозволяючи учням працювати за власним темпом та вибирати завдання, які відповідають їхнім інтересам та рівням здібностей.

Забезпечення рівності: Диференційоване навчання спрямоване на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх попередніх знань та навичок (NRO - National Regieorgaan Onderwijsonderzoek, n.d.).

Дослідження під назвою «Диференційоване навчання та освітні стандарти: чи є відмова від академічного розшарування святим Граалем?» (мовою оригіналу «Differentiated Instruction and Educational Standards: Is Detracking the Holy Grail?») авторів Леа Пфеферле та Ганни Дюмон виявило значущий зв'язок між диференційованим навчанням та навчальними досягненнями учнів в Німеччині, особливо у контексті викладання математики для учнів початкових класів (Pfefferle & Dumont, 2011).

Німецька шкільна система використовує різноманітні методи викладання для задоволення різних потреб учнів. Це включає в себе використання адаптивних стратегій викладання, які є центральними для забезпечення доступу всіх учнів до навчального плану та їхнього просування власним темпом (Bonsen & Rolff, 2006).

Групові заняття часто використовуються у німецьких класах для сприяння спільному навчанню та соціальній взаємодії. Вчителі заохочуються диференціювати своє навчання під час цих групових занять, щоб забезпечити участь та ефективне навчання всіх учнів, незалежно від їхнього рівня здібностей (Springer, 2018).

Деякі стратегії впровадження диференційованого навчання в груповій діяльності включають формування гетерогенних груп, коригування складності завдань, надання різних рівнів підтримки та пропонування різних шляхів досягнення навчальних цілей (Springer, 2018).

У Німеччині програми підготовки вчителів та можливості для професійного розвитку часто включають сильний акцент на вивчення ефективного диференційованого навчання в різних навчальних контекстах, включаючи групові заняття (Springer, 2018).

Диференційоване навчання в США часто включає в себе групові заняття та активності, де вчителі можуть враховувати різні рівні здібностей та потреб учнів. Це дозволяє учням працювати разом, ділитися своїми знаннями та відчувати себе комфортно, незалежно від свого рівня майстерності.

Групові заняття можуть бути особливо корисними в рамках диференційованого навчання, оскільки вони дозволяють учням взаємодіяти та навчатися один від одного. Вчителі можуть створювати групи з різними рівнями здібностей, щоб учні могли взаємодіяти та вчитися разом (Томлінсон, 2017).

Вчителі можуть використовувати різні стратегії для викладання групам учнів з різними рівнями здібностей. Однією з таких стратегій є гнучкі групи, де учні можуть переходити з однієї групи до іншої в залежності від своїх потреб та здібностей (Edutoria, n.d.).

Щоб підтримувати диференційоване навчання, вчителям потрібно мати доступ до різних ресурсів та матеріалів, які допоможуть їм адаптувати навчання для різних груп учнів (Edutoria, n.d.).

Проект диференційованої дидактики в Італії був розроблений завдяки руху за інноваційну освіту «Освітні авангарди» («Avanguardie educative») у співпраці з науковими установами, такими як Indire, Університет Флоренції та Університет Пезаро-Урбіно. Основна мета полягала у поширенні практики диференційованої дидактики як інноваційного способу управління класом та шкільною діяльністю.

Методологія диференційованої дидактики передбачає, що учні виконують різні завдання одночасно у класі, працюючи самостійно або розподілені на невеликі групи. Основа цього підходу полягає у визнанні різниці та талантів, сприянні розвитку потенціалу та наданні можливості учням просуватися власним темпом навчання.

Викладання відбувається в різних форматах, від індивідуальної роботи до парної або групової діяльності, що дає можливість учням допомагати один одному, сприяючи таким чином їх включенню. Однією з позитивних сторін застосування цієї методології є те, як вона дивиться на концепцію "різниці", де вона вже не є перешкодою, а стає цінним елементом, ресурсом для розробки педагогічного проекту. Учні відчують більше свободи і вчать, що різноманіття може сприяти співпраці, зміцнюючи цінності толерантності та поваги до інших.

Це все пов'язане з новим поняттям класу та освітнього простору: відсутні кафедри або ряди парти, замість цього є різноманітні зони з більш гнучкими меблями, такими як модульні парти, які також ідеально підходять для рекреаційних або групових активностей (круглі столи, відкриті меблі-контейнери тощо). Викладач стає фасилітатором, який готує матеріали та інструменти для роботи, дозволяючи кожному учневі вибирати, як виконувати завдання. Його роль полягає у допомозі та супроводі учнів під час їхнього навчання. Ця фізична близькість дозволяє вчителю більш детально та ефективно втручатися в конкретні ситуації, своєчасно виправляючи можливі помилки, перш ніж вони стануть звичними. Вчителі разом із своїми учнями узгоджують денні завдання та їх тривалість, а в кінці уроків пропонують

кожному учневі форму для самооцінки, щоб учні могли відзначити свої успіхи та слабкі сторони, з якими вони стикалися під час роботи (soloformazione.it).

Обговорюючи досвід різних країн щодо диференційованого навчання у груповій діяльності молодших школярів, можна виявити спільні тенденції, що характеризують освітній процес у Фінляндії, Нідерландах, Німеччині, США, Італії та Україні. Центральні елементи диференційованого навчання в цих країнах відображають загальні педагогічні принципи, які спрямовані на оптимізацію навчального процесу та розвиток учнів.

Специфічно, однією з ключових особливостей диференційованого навчання є робота в малих групах, яка сприяє взаємодопомозі та соціалізації учнів. Цей підхід не лише стимулює групову взаємодію, але й дозволяє вчителям адаптувати навчальний матеріал відповідно до індивідуальних потреб кожного учня.

Більше того, індивідуальний підхід до кожного учня є фундаментальним принципом диференційованого навчання. Вчителі прагнуть врахувати індивідуальні особливості та рівень підготовки учнів, щоб надати кожному з них можливість розвиватися у власному темпі.

Додатково, використання різноманітних методів та форм навчання допомагає забезпечити гнучкість та адаптивність навчального процесу. Це включає в себе використання різних навчальних ресурсів, технологій та активних методів навчання, які спрямовані на підтримку мотивації та зацікавленості учнів.

Нарешті, створення сприятливого навчального середовища є важливим аспектом, який допомагає підтримати позитивний емоційний стан учнів та сприяє їхньому загальному розвитку. Це включає в себе створення комфортних умов для навчання, підтримку позитивних відносин між учнями та вчителями, а також заохочення взаємоповаги та толерантності у навчальному середовищі.

Таким чином, аналіз показує, що незважаючи на географічні та культурні відмінності, освітні системи цих країн поділяють загальну візію

щодо важливості диференційованого підходу в груповій діяльності молодших школярів. Кожна з цих країн прагне створити сприятливе навчальне середовище, яке б сприяло розвитку кожного учня, враховуючи його індивідуальні особливості та потреби. Через це, основні принципи диференційованого навчання, такі як робота в малих групах, індивідуальний підхід, врахування індивідуальних особливостей учнів, використання різноманітних методів та форм навчання, а також створення сприятливого навчального середовища, є загальними для освітніх систем Фінляндії, Нідерландах, Німеччині, США, Італії та України.

Ці засади підкреслюють важливість гнучкості та адаптивності в навчальному процесі, а також роль вчителя як фасилітатора, який підтримує та сприяє розвитку учнів, дозволяючи їм рухатися власним шляхом навчання.

Відзначається, що попри культурні та системні відмінності, освітні заклади цих країн демонструють зобов'язання до надання якісної освіти, яка відповідає потребам кожного учня та сприяє його повноцінному розвитку. Це підтверджує універсальність та значущість диференційованого підходу в сучасній освіті.

2.4. Методичний супровід впровадження диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності учнів початкової школи

Впровадження диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності учнів початкової школи є важливим кроком на шляху до вдосконалення якості освіти та забезпечення індивідуального підходу до кожного учня. Ми розробили декілька методичних рекомендацій щодо організації цього процесу:

1. Аналіз потреб та рівня підготовки учнів:

- Оцініть поточний рівень знань, навичок та інтересів кожного учня.
- Визначте особливі освітні потреби та інтереси учнів.

2. Формування груп:

- Сформууйте групи на основі рівня підготовки, інтересів або освітніх потреб учнів.
- Переконайтеся, що в групах є різноманітність, що дозволяє учням вчитися один від одного.

3. Розробка диференційованих завдань:

- Розробіть різні завдання, які відповідають різним рівням підготовки учнів.
- Пропонуйте варіанти завдань, які враховують індивідуальні інтереси та стилі навчання учнів.

4. Сприяння співпраці та взаємодопомозі:

- Заохочуйте учнів спілкуватися, ділитися знаннями та допомагати один одному.
- Створіть позитивне та підтримуюче навчальне середовище, де кожен учень відчуває себе комфортно та цінним.

5. Обрання гнучких форм та методів навчання:

- Використовуйте різноманітні методи навчання, такі як проектне навчання, дослідницьке навчання, проблемно-орієнтоване навчання тощо.
- Використовуйте гнучке меблювання та обладнання для створення динамічного та адаптивного навчального середовища.

6. Оцінювання та зворотний зв'язок:

- Проводьте регулярні оцінювання для відстеження прогресу кожного учня.
- Надавайте конструктивний зворотний зв'язок, який сприяє самооцінці та мотивації учнів.

7. Професійний розвиток вчителів:

- Беріть участь у тренінгах та семінарах з диференційованого навчання.

- Обмінюйтеся досвідом і найкращими практиками з колегами та відкрито спілкуйтеся про свої успіхи та виклики на шляху до впровадження диференційованого навчання.

8. Залучення батьків та громадськості:

- Інформуйте батьків про цілі та принципи диференційованого навчання, а також про те, як вони можуть підтримати навчання своїх дітей вдома.
- Запрошуйте батьків та громадськість брати участь у шкільному житті та оцінюйте їхній вклад в навчальний процес.

9. Рефлексія та постійне вдосконалення:

- Залучайте учнів до процесу рефлексії та самооцінки, щоб вони могли краще розуміти свої сильні сторони та області для покращення.
- Аналізуйте результати диференційованого навчання та враховуйте отриманий досвід для подальшого вдосконалення навчального процесу.

10. Використання технологій:

- Використовуйте освітні технології для підтримки диференційованого навчання, наприклад, для створення індивідуальних навчальних планів та відстеження прогресу учнів.
- Оцінюйте, як технології можуть полегшити управління груповими проектами та сприяти співпраці між учнями.

11. Емоційно-соціальний розвиток:

- Навчайте учнів розпізнавати та називати свої емоції та почуття.
- Використовуйте історій та розповідей для обговорення емоцій персонажів.
- Вчіть дітей технікам саморегуляції, таким як глибоке дихання або візуалізація, щоб впоратися зі стресом або злістю.

12. Ігрові методи навчання:

- Використовуйте ігри для активної участі та підтримки інтересу до навчання.

13. Візуальні та аудіальні засоби навчання:

- Застосовуйте різні засоби для задоволення стилів сприйняття інформації.
- Залучайте до природи та навколишнього середовища:
- Проводьте навчальні заходи на свіжому повітрі та використання природного середовища.

14. Розвиток критичного мислення:

- Організуйте завдання та дискусії, що стимулюють критичне мислення та аналітичні здібності учнів.

15. Підтримка емоційного благополуччя:

- Залучайте психологів та інших спеціалістів для підтримки емоційного здоров'я учнів, що є важливим аспектом ефективного навчання.

Диференційований підхід у груповій діяльності молодших школярів відіграє важливу роль у сучасній освіті, адже він сприяє кращому засвоєнню знань та навичок, а також розвитку індивідуальних здібностей кожного учня. Даний підхід дозволяє врахувати різницю у рівнях підготовки учнів, їхні інтереси та потреби, а також створити сприятливе навчальне середовище для ефективної взаємодії та співпраці між учнями. Для впровадження диференційованого підходу вчителю варто розробити свої власні чіткі методичні рекомендації або ж скористатися вже розробленими, які відобразатимуть особливості навчального процесу по кожному з предметів у початкових класах.

Диференціювання груп учнів у навчальному процесі може відбуватися за такими технологіями:

1. Диференціювання за здібностями:

- Оцініть рівень знань учнів з певного предмету або теми через тестування чи спостереження.

- Створіть групи на основі цих оцінок, де учні з подібним рівнем здібностей можуть працювати разом.
- Підготуйте завдання та матеріали, адаптовані до рівня кожної групи.

2. Диференціювання за відсутністю здібностей:

- Визначте учнів, які мають труднощі в певних аспектах навчання.
- Створіть підтримуючі групи або пари, де учні з труднощами можуть працювати з тими, хто краще розуміє матеріал.
- Надайте додаткові ресурси та індивідуальну увагу для підтримки цих учнів.

3. Диференціювання за майбутньою професією.

Диференціація за майбутньою професією у початковій школі вимагає особливого підходу, оскільки в цьому віці складно чітко визначити професійні інтереси та здібності дітей. Однак, навчання у спеціалізованих школах, таких як музичні, художні чи школи з поглибленим вивченням іноземних мов, може бути корисним для раннього розкриття та розвитку талантів і інтересів дітей. Це може стати фундаментом для їхнього майбутнього професійного вибору.

У цьому контексті, диференціація за майбутньою професією в початковій школі може включати:

- Раннє виявлення та підтримка здібностей та інтересів: Спостерігаючи за дітьми, вчителі можуть виявляти їхні нахили та інтереси, надаючи можливість розвивати ці сфери через спеціалізовані заняття.
- Експозиція до різних професій та сфер діяльності: Організація заходів, де діти можуть ознайомитися з різними професіями, наприклад, через відвідування робочих місць, зустрічі з професіоналами тощо.
- Залучення до гуртків і секцій за інтересами: Стимулювання участі дітей у гуртках, які можуть відповідати їх потенційним майбутнім професійним інтересам, наприклад, музичних, технічних, мистецьких тощо.

4. Диференціювання за інтересами учнів:

- Організуйте діяльність, що базується на інтересах учнів, наприклад, наукові клуби, літературні гуртки, художні студії тощо.
- Дозвольте учням вибирати проекти та завдання, які відповідають їх інтересам.

5. Диференціювання за талантами дітей:

- Виявіть унікальні таланти та здібності кожного учня через спостереження, портфоліо, або спеціалізовані завдання.
- Створіть можливості для учнів розвивати свої таланти, наприклад, через участь у конкурсах, виставках, наукових проектах.
- Забезпечте ресурси та підтримку для розвитку цих талантів, залучаючи спеціалістів або наставників.

Для ефективного впровадження диференційованого навчання у груповій діяльності учнів початкових класів, можна використовувати різноманітні методи та підходи в рамках трьох ключових предметів: Українська мова, Математика, та "Я досліджую світ". (див. Додаток А)

Структура уроку з диференційованим навчанням може бути представлена у вигляді наступних етапів:

1. Підготовка учнів до уроку.

- Цей етап передбачає психологічну та організаційну готовність учнів до навчання, налаштування на робочий лад.

2. Встановлення завдань вчителем та їх осмислення учнями.

- На цьому етапі вчитель формулює навчальні цілі та завдання, а учні сприймають та осмислюють їх.

3. Попереднє обговорення та дискусія щодо способів вирішення завдань.

- Учні разом з вчителем обговорюють потенційні підходи та стратегії для виконання завдань.

4. Виконання завдань.

- Учні працюють над завданнями, використовуючи отримані знання та навички.

5. Розв'язання завдань.

- На цьому етапі учні демонструють отримані результати, вчителем або в групі аналізуються рішення.

6. Оцінювання результатів учнівської навчально-пізнавальної діяльності.

- Вчитель оцінює результати учнів, даючи зворотній зв'язок та визначаючи подальші напрямки для розвитку.

Рекомендації вище мають на меті надати студентам та вчителям загальне уявлення про те, як можна впроваджувати диференційований підхід у груповій навчальній діяльності учнів початкової школи.

Важливо підкреслити, що кожна школа та кожний клас є унікальними, тому важливо адаптувати ці рекомендації з урахуванням конкретного контексту та потреб учнів та вчителів.

Впровадження диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності молодших школярів є важливим кроком на шляху до реалізації індивідуальних здібностей кожного учня та створення сприятливого, стимулюючого навчального середовища.

Розроблені загальні методичні рекомендації та рекомендації щодо викладання предметів "Українська мова", "Математика" та "Я досліджую світ" надають вчителям чіткий керівний принцип для організації диференційованого навчання в групах, забезпечуючи при цьому врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного учня. Ці рекомендації сприяють ефективному взаємодії та співпраці між учнями, розвитку їх критичного мислення, творчих та комунікативних навичок. Такий підхід сприятиме не лише підвищенню якості освіти, але й розвитку загальної культури, соціальної адаптації та готовності до подальшого навчання учнів.

Надійність та ефективність пропонуванних методичних рекомендацій може бути перевірена та покращена через постійну практичну рефлексію та аналіз результатів їх застосування на практиці.

Висновки до другого розділу

Аналіз стану групової навчальної діяльності в молодших класах підтверджує, що впровадження диференційованого підходу значно підвищує залученість учнів у навчальний процес. Цей підхід дозволяє враховувати індивідуальний темп розвитку кожного учня, що сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу. Використання технологій рівневої диференціації в груповій роботі дозволяє адаптувати навчання до потреб кожного учня, тим самим забезпечуючи більш глибоке і якісне засвоєння навчального матеріалу.

Диференційований підхід і рівнева диференціація у груповій роботі в початкових класах є важливими елементами освітнього процесу, що сприяють не лише академічному розвитку учнів, але й формують у них важливі життєві навички та компетенції.

Аналіз освітнього досвіду різних країн, таких як Фінляндія, Нідерланди, Німеччина, США, Італія та Україна, виявляє значні переваги диференційованого підходу в організації групової навчальної діяльності молодших школярів. Незважаючи на культурні та системні відмінності, ці країни поділяють спільну візію щодо необхідності створення навчального середовища, яке враховує індивідуальні потреби та особливості кожного учня.

Основні принципи диференційованого навчання, які є загальноприйнятими в цих країнах, включають роботу в малих групах, індивідуальний підхід до кожного учня, врахування їх індивідуальних особливостей, застосування різноманітних методів та форм навчання, а також створення сприятливого середовища для навчання. Ці засади підкреслюють

важливість гнучкості та адаптивності в освітньому процесі, де вчитель виступає не лише як передавач знань, але й як фасилітатор, який підтримує та сприяє індивідуальному розвитку учнів.

Практика цих країн показує, що незалежно від культурних та освітніх різниць, є спільне зобов'язання до надання якісної освіти, яка відповідає потребам кожного учня і сприяє його гармонійному розвитку. Це демонструє універсальність та важливість диференційованого підходу в сучасній освіті, який є ключовим для створення інклюзивного та ефективного навчального середовища.

Рекомендації, розроблені в магістерській роботі, мають на меті сприяти інтеграції диференційованого підходу в групову навчальну діяльність у початкових класах. Вони призначені для студентів, вчителів та адміністраторів, щоб надати їм загальне розуміння процесу впровадження цього підходу в освіту.

ВИСНОВКИ

В процесі написання кваліфікаційної роботи ми дійшли наступних висновків:

Групова навчальна діяльність, заснована на диференційованому підході, є ключовою для розвитку співпраці, комунікації та соціальних навичок. Учні активно беруть участь у навчальному процесі, розвивають самостійність та критичне мислення. Важливо, що вчитель керує цим процесом, забезпечуючи ефективну взаємодію та конструктивний зворотний зв'язок.

Диференційований підхід у освіті, як показують сучасні науково-педагогічні дослідження, відіграє ключову роль у задоволенні унікальних освітніх потреб молодших школярів. Такий підхід орієнтований на ретельне врахування індивідуальних та типологічних особливостей кожного учня, що сприяє підвищенню якості освіти.

Основна суть диференційованого навчання полягає у створенні адаптивних навчальних стратегій, які відповідають особистим потребам кожного учня, а також у формуванні навчального середовища, що підтримує успішне навчання усіх учнів. Використання диференційованого підходу стає відповіддю на виклики, пов'язані з різноманітністю учнівського складу в сучасних школах, і сприяє створенню інклюзивного та мотивуючого освітнього середовища. Теоретичні розробки у цій сфері лягають в основу практичних стратегій та методів, які дозволяють вчителям ефективно відповідати на різні потреби та інтереси учнів у класі.

Планування навчального процесу для молодших школярів має враховувати їх психологічні, педагогічні особливості, культурне середовище та індивідуальні потреби. Диференційований підхід у навчанні сприяє розвитку потенціалу кожного учня, адаптуючи освітній процес до їх унікальних здібностей.

Аналіз практики в різних країнах показує значні переваги диференційованого підходу. Основні принципи включають індивідуальний

підхід, роботу в малих групах, різноманітність методів навчання та створення сприятливого середовища.

Методичні рекомендації для вчителів, розроблені в магістерській роботі, надають вказівки щодо організації диференційованого навчання в різних предметах, таких як "Українська мова", "Математика" та "Я досліджую світ". Ці рекомендації спрямовані на врахування індивідуальних особливостей учнів, розвиток їхніх когнітивних та творчих навичок.

Важливим є постійний аналіз та удосконалення методик через рефлексію та практичне використання у реальних навчальних ситуаціях, що забезпечує їх ефективність та адаптивність до потреб сучасної освіти.

Отже, у магістерській роботі було доведено, що диференційований підхід в організації групової навчальної діяльності молодших школярів є ключовим елементом сучасної освітньої практики, який сприяє розвитку особистості учнів, їхньому академічному успіху та соціальній адаптації.

Цей висновок базується на комплексному виконанні поставлених завдань:

- 1. Оцінка соціокультурних факторів.* Вдалося оцінити, як соціокультурні аспекти впливають на групову діяльність учнів, що підкреслює значення диференційованого підходу.
- 2. Аналіз психолого-педагогічних особливостей.* Були розглянуті особливості молодших школярів, що дозволило адаптувати диференційовані методи навчання до їхніх потреб.
- 3. Вивчення поняття групової навчальної діяльності.* Глибоке розуміння групової навчальної діяльності було ключовим для розробки ефективних стратегій навчання.
- 4. Аналіз методів формування комунікативних навичок.* Виявлені ефективні методи для розвитку вмінь ефективної комунікації в рамках групової роботи.

5. *Ознайомлення з теоретичними підходами.* Теоретичні підходи до диференційованого навчання були досліджені та адаптовані для використання в груповій роботі.
6. *Вивчення зарубіжного досвіду.* Аналіз практик зарубіжних шкіл дозволив збагатити власні методики впровадження диференційованого підходу.
7. *Розробка рекомендацій.* На основі проведених досліджень розроблено практичні рекомендації для впровадження диференційованого підходу.

Таким чином, робота демонструє всебічний підхід до вивчення та впровадження диференційованого підходу в груповій навчальній діяльності молодших школярів, враховуючи їхні індивідуальні особливості, соціокультурний контекст та сучасні педагогічні тенденції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамс М., & П'єрс Л. (2017). Диференційоване навчання: підходи, стратегії та техніки. Київ: Освіта, 125 с.
2. Бондаренко О. (2016). Диференційоване навчання як засіб забезпечення якості навчально-виховного процесу в початковій школі. Педагогіка і психологія, 1(50), 86-91.
3. Бондаренко О. (2016). Диференційоване навчання як засіб оптимізації навчально-виховного процесу. Педагогічний процес: теорія та практика, 1-2, 17-21.
4. Бондаренко О. (2016). Особливості формування емоційного розвитку учнів на уроках. Психологія та педагогіка, 3, 25-31.
5. Бондаренко О. (2020). Розвиток метакогнітивних навичок учнів у процесі диференційованого навчання. Науковий часопис "Освітологічний дискурс", 2(12), 10-18.
6. Бондаренко С. (2016). Вплив групової навчальної діяльності на емоційний розвиток молодших школярів. Наукові записки, 4(16), 75-80.
7. Великий тлумачний словник української мови. В. Т. Бусел, Укл. та гол. ред. Київ, Ірпінь, Україна: Перун, 2003.
8. Вербовська О. (2018). Умови впровадження диференційованого навчання в початковій школі. Вісник післядипломної освіти, 33(2), 76-82.
9. Виноградова М. (2017). Колективна пізнавальна діяльність і виховання школярів. М: Просвіта, 2017. 160 с.
10. Гаврилук О. (2020). Роль групової навчальної діяльності у формуванні громадянської свідомості молодших школярів. Науковий вісник, 10, 56-63
11. Гавриш Н. (2018). Інклюзивне навчання: теорія і практика. Київ: Видавничий дім "Слово".
12. Галузинський В.М. (1999). Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища шк., 284 с.

13. Гарднер Г. (1993). Множинні інтелекти: Теорія на практиці. Нью-Йорк: Basic Books.
14. Гільберг, Т., Тарнавська, С., & Павич, Н. (2019). Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Генеза.
15. Гончаренко С. (2012). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.
16. Григоренко В. (2020). Методи диференційованого навчання у педагогічній практиці США. Педагогічний вісник, 4(9), 56-63.
17. Джонсон Д. В., та Джонсон Р. Т. (2009). Успішна історія з педагогічної психології: Теорія соціальної взаємозалежності та кооперативне навчання. Освітній дослідник, 38(5), 365-379.
18. Дубасенюк О. (2013). Проектна діяльність у диференційованому навчанні. Київ: Педагогічна думка.
19. Жук Т. (2017). Диференційоване навчання: теоретичні аспекти та практичні рекомендації. Наукові записки, 156, 13-17.
20. Заброцький М.М. (2011). Основи вікової психології: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 112 с.
21. Загальна психологія: Підручник / [О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін.]. К.: Либідь, 2005. 464 с. С. 317 – 328.
22. Іванова Л. (2021). Особливості диференційованого підходу в навчанні молодших школярів у Канаді. Науковий вісник педагогіки та психології, 3(27), 45-52.
23. Карп'юк М. (2016). Диференційоване навчання в початковій школі. Львів: Світло.
24. Кизенко, В. І., Васьківська, Г. О., Бондар, С. П., та ін. (2012). Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі. Педагогічна думка.
25. Коваленко І. (2020). Мотивація до навчання молодших школярів у процесі групової роботи. Педагогічний часопис, 4, 34-40.

26. Корнієнко О. (2018). Фінська модель освіти: принципи диференційованого підходу в навчанні. Педагогічний альманах, 1(23), 15-22.
27. Кравчук І. (2021). Розвиток креативності учнів у процесі диференційованого навчання. Педагогічний журнал, 4(25), 16-22.
28. Кузьменко Л. (2020). Впровадження диференційованого навчання як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Педагогіка та психологія, 1, 56-62.
29. Кузьменко Л. (2020). Зарубіжний досвід диференційованого навчання молодших школярів: аналіз та перспективи впровадження. Початкова освіта, 1(45), 16-20.
30. Литвиненко В. (2020). Інформаційні технології в диференційованому навчанні молодших школярів. Інформаційні технології і засоби навчання, 77(1), 186-196.
31. Литвиненко В. (2020). Інформаційні технології у диференційованому навчанні молодших школярів. Одеса: Освіта ХХІ століття.
32. Литвиненко І. (2021). Методична підтримка вчителів у впровадженні диференційованого підходу в навчанні. Освітня політика та реформи, 2(11), 34-40.
33. Литвиненко Л. (2021). Роль саморегуляції у диференційованому навчанні молодших школярів. Педагогічні інновації, 7(33), 98-104.
34. Лопуга, О. О. (2018). Групові форми роботи як засіб розвитку пізнавальної активності та комунікативних умінь молодших школярів. Режим доступу: maryanivkaschool.klasna.com/ru/article/grupovi-formi-roboti-yak-zasib-rozvitkupiznavalno.html
35. Максименко С. Д., & Савченко О. Я. (2015). Педагогічна психологія: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Видавничий дім "Слово".
36. Максименко С., & Савченко О. (2015). Диференційований підхід у навчанні молодших школярів: теорія та практика. Харків: Фактор.

37. Мартиненко В. (2021). Розвиток критичного мислення молодших школярів через групову навчальну діяльність. Наукові записки, 11, 47-53.
38. Мельник В. (2018). Інклюзивне середовище як основа диференційованого навчання молодших школярів. Педагогіка і психологія, 2(15), 24-29.
39. Мельник Л. (2021). Розвиток навичок співпраці в процесі диференційованого навчання. Педагогічні науки, 3(21), 56-61.
40. Мельник Л. (2021). Роль співпраці у процесі навчання молодших школярів. Психологія та педагогіка, 2, 18-24.
41. Мельник О. (2021). Формування комунікативних умінь молодших школярів на уроках української мови. Молодий вчений, 1(79), 112-116.
42. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. В.В. Василяшко, Укл. Том 1. Київ : Аконіт. 1998.
43. Нор, К. Ф. (1997). Ефективність використання групових форм навчальної діяльності молодших школярів. У Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю історичного факультету МДПІ (с. 72-74). Миколаїв.
44. Орлова В. (2019). Метакогнітивні навички у навчальному процесі: теорія та практика. Київ: Видавництво "Наш час".
45. Орлова Л. (2019). Розвиток саморегуляції молодших школярів у груповій навчальній діяльності. Актуальні проблеми психології, 8, 15-22.
46. Орлова О. (2019). Метакогнітивні навички учнів як результат диференційованого навчання. Вісник педагогічних наук, 2(12), 47-52.
47. Павленко Т. (2019). Форми та методи диференційованого навчання у груповій навчальній діяльності молодших школярів. Вісник наукових досліджень, 4(8), 33-38.

48. Петренко Л. (2019). Досвід впровадження диференційованого підходу в навчанні молодших школярів у США. Науковий часопис "Освітологічний дискурс", 1(10), 15-21.
49. Петровська А. (2017). Кооперативне навчання як засіб диференційованого навчання молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах, 54(103), 44-48.
50. Петровська А. (2021). Формування позитивного ставлення до навчання в процесі диференційованого навчання молодших школярів. Науковий часопис науково-педагогічного факультету, 5(15), 120-126.
51. Петровська О. (2017). Кооперативне навчання як засіб реалізації диференційованого навчання молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах, (54), 77-82.
52. Пономаренко Л. (2020). Диференційований підхід до організації навчальної діяльності молодших школярів. Педагогічний вісник, 5, 49-55.
53. Савченко І. (2020). Розвиток критичного мислення в процесі диференційованого навчання. Науковий вісник Херсонського державного університету, 3(8), 87-92.
54. Савченко О. (2017). Особливості диференційованого навчання в освітній системі Фінляндії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2(14), 28-32.
55. Савченко О. (1997). Диференціація навчання на всіх етапах уроку // Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. К., С.39– 57.
56. Савченко О.Я. (2002). Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Генеза, 368 с.
57. Святченко О. В. (2007). Диференціація – умова успішного навчання. Початкова освіта. № 12 (берез.). С. 3.

58. Сидорчук Л. (2019). Форми та методи диференційованого навчання у початковій школі. Молодий вчений, 10(74), 58-60.
59. Сидорчук Л. (2019). Формування умінь самооцінки як складової диференційованого навчання молодших школярів. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2, 194-197.
60. Сікорський П. І. (1998). Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання. Львів: Каменяр, 196 с.
61. Сікорський П. І. (2000). Теорія і методика диференційованого навчання. Л. : Сполом, 421 с
62. Скрипченко, О. В., Долинська, Л. В., Огороднійчук, З. В., та ін. (2001). Вікова та педагогічна психологія. Просвіта.
63. Соколова В. (2020). Підходи до диференційованого навчання в Австралійських школах. Педагогічний вісник, 3(10), 40-46.
64. Степанова-Камиш, А. (2021). Диференційоване навчання: навіщо і як проводити. Режим доступу <https://nus.org.ua/articles/dyferentsiojovane-navchannya-navishho-i-yak-provodyty/#:~:text=%D0%B4%D0%BE%20%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B8%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8F>
65. Сухомлинський В.О Сто порад учителю . К.: Радянська школа, 1984. – 249 с. 62.
66. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5т. – Т.5. – К., 1977. – С.80 - 96.
67. Ткаченко Н. (2017). Індивідуальний підхід до навчання молодших школярів: досвід та перспективи розвитку. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7(16), 12-18.
68. Томлінсон К. (2014). Диференційоване навчання у початковій школі: теорія та практика. Київ: А.С.К.

69. Унт І. індивідуалізація і диференціація навчання. М.: Педагогіка, 1990. - 192 с.
70. Федоренко В. (2021). Стійкість до стресу як результат диференційованого навчання молодших школярів. Сучасна освіта: теорія та практика, 6(44), 34-39.
71. Федоренко І. (2019). Психологічний клімат у класі як умова успішної групової навчальної діяльності. Вісник педагогічних наук, 3, 40-46.
72. Шевченко І. (2018). Різноманітні форми робіт на уроках у початковій школі як засіб диференційованого навчання. Педагогічний альманах, 34, 79-83.
73. Шевченко О. (2018). Використання похвали та нагород у мотивації молодших школярів до навчання. Педагогічні науки, 6, 29-35.
74. Шевченко С. (2019). Рефлексія у навчанні та розвитку молодших школярів. Педагогічний дискурс, 27, 51-56.
75. Шевчук О. (2020). Професійне зростання вчителя як умова успішного впровадження диференційованого підходу в навчанні. Педагогічний дискурс, 1(27), 23-29.
76. Ярошенко О. (2008). Диференціація навчання /Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень; [заст. голов. ред.: О.Я. Савченко, 18 В.П. Андрущенко; відп. наук. секр. С.О. Сисоєва]. К.: Юрінком Інтер, С. 210 – 211.
77. EduCluster Finland. (n.d.). Finnish education system. Retrieved from [EduCluster Finland website](#).
78. Edutopia. (n.d.). Differentiating instruction in the elementary classroom. Retrieved from [Edutopia website](#).
79. Edutopia. (n.d.). How the Finnish School System Outshines U.S. Education. Retrieved from [Edutopia website](#).
80. NRO - National Regieorgaan Onderwijsonderzoek. (n.d.). Differentiation in primary education. Retrieved from <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten-a-z/?projectid=405-15-726+Differentiatie+in+het+primair+onderwijs>.

81. Pfefferle, L., & Dumont, H. (2011). Differentiated Instruction and Educational Standards: Is Detracking the Holy Grail? *Journal for Educational Research Online*, 3(1), 118-140.
82. Solo Formazione. (n.d.). Didattica differenziata: Di cosa si tratta, come funziona. Retrieved from [Solo Formazione website](#)
83. Springer, (2018). Differentiated Instruction in a Comprehensive School in Germany: The Teachers' Perspective. Retrieved from Springer website.
84. TandFOnline. (n.d.). Supporting primary school teachers in differentiating in the regular classroom. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03055698.2016.1195719>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рекомендації щодо організації групової роботи молодших школярів на уроках початкової школи з урахуванням диференційованого підходу до навчання

Українська мова:

1. Групове читання та аналіз:

- Створіть групи за рівнем володіння мовою або за інтересами до певних тематик чи жанрів.
- Пропонуйте групам різні тексти для читання та аналізу, на основі їхнього рівня або інтересів.

2. Спільне створення текстів:

- Організуйте групові сесії для спільного створення текстів, де учні можуть обговорювати ідеї та редагувати один одного.

3. Групові проекти з граматики:

- Поділіть учнів на групи для вивчення різних аспектів граматики, а потім презентуйте свої знаходження класу.

4. Інтерактивні рольові ігри:

- Використання рольових ігор для практики мовних навичок у реальних сценаріях.

5. Мультимедійні проекти:

- Стимулювання створення відео чи аудіо проектів, що демонструють мовні здібності.

Математика:

1. Станції для розв'язування задач:

- Створіть різні станції з задачами різного рівня складності, де учні можуть працювати групами для розв'язування задач.

2. Групові ігри з математичним фокусом:

- Використовуйте ігри для навчання основних математичних навичок у груповому форматі.

3. Спільне розв'язування проблем:

- Заохочуйте учнів працювати разом над розв'язанням математичних проблем, ділитися стратегіями та підходами.

4. Цифрові інструменти:

- Інтеграція цифрових інструментів для розв'язування математичних задач.

5. Математичні квести:

- Організація квестів чи полювання за скарбами з математичними завданнями.

Я досліджую світ:

1. Групові дослідження:

- Поділіть учнів на групи для дослідження різних тем або питань, пов'язаних з природним або соціальним світом.

2. Проекти з громадською участю:

- Заохочуйте учнів працювати групами над проектами, які відображають громадські проблеми або питання.

3. Тематичні групові презентації:

- Нехай учні працюють групами для створення презентацій на різні теми, пов'язані з предметом, та діляться своїми знаходженнями з класом.

4. Використання Інтернет-ресурсів для досліджень:

- Залучення учнів до використання онлайн ресурсів для збору інформації та аналізу даних, що розширює їх дослідницькі можливості.

5. Експерименти та наукові проекти:

Організація практичних наукових експериментів, що дозволяють учням безпосередньо досліджувати наукові явища та принципи.

Розробка уроку з української мови у 2 класі

Тема: Казки. Абзац. План тексту «Лис і кіт» (за мотивами казки братів Грімм)

Мета: ознайомити учнів з поняттям "абзац" та його значенням у структурі тексту; навчити складати план тексту на прикладі казки «Лис і кіт»; розвивати навички виразного читання та аналізу літературних творів; сприяти розвитку критичного мислення та уваги через аналіз тексту та визначення його ключових елементів; розвивати мовну компетенцію учнів через роботу з текстом; стимулювати творчі здібності та уяву учнів через створення власних міні-казок або альтернативних закінчень до існуючих; виховувати любов до читання та літератури; формувати навички колективної роботи та повагу до думок інших через групові дискусії та спільну роботу над завданнями.

Обладнання: ТЗН, презентація, підручники, зошити, роздатковий матеріал: іменні кольорові картки для об'єднання в групи, картки із завданнями та фрагментом ілюстрації на звороті; рамки для фіксації зображення.

Тип уроку: засвоєння нового матеріалу.

Хід уроку

1. Організація класу

1.1. Психологічне налаштування

Вітаю Вас на уроці української мови! Сьогодні на нас чекає захоплююча подорож у світ казок. Я рада бачити кожного з вас, і впевнений, що сьогодні ми разом відкриємо щось нове та незвичайне!

А тепер, спробуємо на мить перетворитись на героїв казок. Уявіть, що кожен з вас - це чарівник або чарівниця, у кого є особлива магічна сила.

- Поділіться зі мною, яка б у вас була ця сила?

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку

Любі чарівники та чарівниці! Перевірте чи є у вас на партах усе необхідне приладдя для уроку, а саме: підручники, зошити та письмове приладдя.

2. Актуалізація опорних знань учнів

2.1. Вступна бесіда

- Пригадаємо, які казки вам вже відомі?
- Хто пам'ятає, героїв цих казок?
- А якими були вчинки цих героїв?

2.2. Вправа «Асоціативний куш»

- Давайте створимо асоціативний куш. Я називаю слово «казка», а ви називаєте слова, які вам приходять на думку, коли ви чуєте це слово. *(добра, повчальна, цікава, захоплююча, герой, чарівник, добро, зло, пригоди...)*

2.3. Каліграфічна хвилинка

Розгорніть свої зошити. Запишіть сьогоднішню дату і «Класна робота». Пропишемо слово «казка». Перше слово пишуть з великої літери наступні слова в рядку – з малої літери. *(Я пишу на дошці, а учні в своїх зошитах)*

Складемо коротке речення зі словом «казка». *(Слухаю варіанти речень, які пропонують учні та разом обираємо одне речення для запису. Учень чис речення ми обрали для запису диктує його для всіх)*

Речення: «Мені подобається читати казки.»

3. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні на уроці, як ви вже зрозуміли, ми зануримося у цікавий світ казки. Дізнаємося нове про будову казки. Для вас стануть зрозумілими такі поняття як абзац та план тексту. Дізнаємося хто такі брати Грімм, прочитаємо їх казку «Лис і кіт» та попрацюємо над цікавими завданнями.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового навчального матеріалу

4.1. Вправа «Передбачення»

- Ви почули назву казки, яку ми будемо читати «Лис і кіт». Як гадаєте, про що буде йти мова у цій казці? *(Відповіді учнів)*

- Хто буде головним або головними героями? (*Лис і кіт*)

4.2. Коротка біографічна довідка

Прийшов час дізнатися про двох дуже важливих людей у світі казок - це брати Грімм. Їхні імена були Якоб і Вільгельм, і вони жили багато років тому в країні, яку називають Німеччина.

Брати Грімм були не тільки братами, але й найкращими друзями. Вони разом подорожували, вчилися та працювали. Найбільше на світі вони любили казки. Тому вони вирішили збирати старі народні казки, щоб всі люди могли їх читати та розповідати своїм дітям.

Брати Грімм прислухалися до розповідей бабусь та дідусів, записували їх і складали великі книги. Вони вважали, що казки допомагають дітям учитися, мріяти та розрізняти добро і зло.

Серед відомих казок, які зібрали брати Грімм, є «Гензель і Гретель», «Попелюшка», «Спляча красуня» та багато інших відомих вам казок. Ці казки читають діти та дорослі у всьому світі.

Брати Грімм зробили великий внесок у культуру, зберігши чарівні історії для нас з вами. Так, завдяки їх старанності та любові до казок, ми можемо насолоджуватися цими чудовими історіями.

Тепер ви знаєте, хто такі брати Грімм і чому вони такі важливі для світу казок.

4.3. Читання казки «Лис і кіт»

4.3.1. Зразкове читання вчителем казки «Лис і кіт»

Розгорніть підручники на сторінці 44 та приготуйтеся слідкувати за текстом.

4.3.2. Первинний аналіз прочитаного

- Хто є головними героями казки?

- Де відбуваються події?

4.3.3. Читання казки учнями «Ланцюжком»

Прочитайте цю казку «ланцюжком» по одному реченню.

4.3.4. Аналіз прочитаного

- Який предмет був у лиса? (*У лиса був мішок*)
- Що було у мішку? (*В мішку були хитроці*)
- Чи допоміг мішок хитроців лису? (*Ні, він став для нього зайвим*)
- Чому лис не зміг врятуватися? (*Тому, що він не встиг скористуватися своїми хитрощами*)
- Яким був лис? (*Лис був хитрим, нахабним, зарозумілим, неввічливим...*)
- Яким був кіт? (*Кіт був ввічливим, кмітливим, швидким...*)
- Чи є кінцівка казки позитивною? Чому? (*Ні тому, що лиса схопили собаки*)
- Чому вчить нас ця казка? (*Казка вчить нас бути ввічливими, кмітливими, не хизуватися, приймати допомогу від інших та допомагати у відповідь теж. Не можна використовувати хитроці адже ні до чого доброго це не призведе*)

4.4. Робота над будовою тексту. Складання плану казки «Лис і кіт»

- Пригадайте, що таке план тексту? (*Відповіді учнів*)

План тексту - це наче карта, яка допомагає нам зрозуміти, що і в якому порядку відбувається в тексті. У плані, який ми сьогодні створимо маємо вказати головні частини нашої казки. Кожна з цих частин буде мати свою коротку назву.

Такий план допомагає нам краще розуміти історію та пам'ятати головні події – це допоможе й в усному переказі. Також, коли ми пишемо власні історії, план допомагає нам організувати наші думки і не забути про важливі деталі.

Отже, план тексту - це наш помічник у читанні та письмі, який допомагає зробити історію чіткою і цікавою.

- Пригадаємо, з яких частин складається текст? (*Зачин, головна частина та кінцівка*)
- З яких частин складається казка «Лис і кіт»? (*Також казка має зачин, головну частину та кінцівку*)

- Про що нам розповідає зачин? (*Зачин розповідає нам про зустріч kota і лиса*)

Отже, можемо створити перший пункт плану: *1. Зустріч kota і лиса.*

- Про що нам розповідає основна частина? (*Основна частина складається із двох подій*)

І справді, основна частина розповідає нам про дві події.

- Про що розповідає перша подія? (*Перша подія розповідає нам про те, як лис вихвалявся перед котом*)

Можемо створити другий пункт плану: *2. Вихваляння лиса.*

- Про що друга? (*Друга подія розповідає нам про те, як з'явився мисливець із собаками*)
- Мисливець із собаками були безпечними зустрічними для наших героїв kota і лиса? Чому? (*Ні, бо вони полювали на тварин*)

Тому наступний пункт нашого плану назвемо : *3. Небезпека.*

- Як називається частина тексту в якій події завершуються? (*Кінцівка*)

Так, правильно.

- Про що йде мова у кінцівці казки? (*Кінцівка розповідає нам про те, як собаки наздогнали лиса і схопили його. Він навіть не встиг скористатися мішком хитроців і він виявився зайвим для нього*)

Все правильно, можемо назвати останній пункт нашого плану так: *4.*

Зайвий мішок.

Отже, ми отримали такий план казки «Кіт і лис»:

План

- 1. Зустріч kota і лиса.*
- 2. Вихваляння лиса.*
- 3. Небезпека.*
- 4. Зайвий мішок.*

Запишіть, будь ласка, цей план у свої зошити.

4.6. Пояснення поняття «абзац»

Я обіцяла познайомити вас ще з одним цікавим і важливим поняттям про у текстах, яке називають "абзац". Поняття для вас певною мірою знайоме так, як ви знаєте, що нове речення ми пишемо з нового абзацу. Щоб ще краще зрозуміти, що таке абзац у текстах, уявіть, що ви малюєте малюнок. Коли малюєте різні речі, ви не змішуєте їх усі разом, а робите окремі частини, так? Наприклад, спочатку малюєте будинок, потім дерево поруч, а потім може котика чи сонце.

Так само і з текстом. Коли ми пишемо або читаємо велику історію, нам потрібно розділити її на частини, щоб було легше читати та розуміти. Ці частини тексту ми знаємо і називали щойно – це зачин, головна частина і кінцівка. Кожна частина тексту починається з абзацу або простішими словами з нового рядка із відступом.

В абзаці може бути кілька речень, які разом розповідають про одну ідею або частину історії. Наприклад, в одному абзаці ми можемо розповісти про те, як головний герой зустрічає нового друга. У наступному абзаці ми можемо розповісти про їхню пригоду.

Також абзац допомагає зробити текст акуратним і організованим. Коли починаємо новий абзац, ми обов'язково робимо маленький відступ від краю рядка. Так легше зрозуміти, де закінчується одна думка і починається інша.

Отже, пам'ятайте: абзац - це частина тексту, що містить одну або кілька речень про одну тему, і він починається з відступу. Це як окремий маленький розділ у великій історії.

Фізхвилинка

(музично-ритмічні вправи)

5. Осмислення, узагальнення і систематизація нових знань.

5.1. Об'єднання в групи. (для виконання завдань за ступенем складності)

У кожного з вас на робочому місці міститься ваша іменна кольорова картка. Ця картка, або зеленого кольору, або синього кольору, або червоного кольору.

Прошу за кольором об'єднайтеся в групи.

5.2. Попереднє інструктування вчителя

Зараз кожен з вас отримає власну картку із завданням. Ваша робота полягає в тому щоб виконати усі завдання, що розміщені на картці. Після виконання кожен перегортає свою картку завданнями до низу. Тоді ви побачите, що ваша картка – це складова однієї єдиної ілюстрації, яку ви всі разом маєте скласти в рамку. Складене зображення і буде вашою перемогою.

5.3. Робота учнів над виконанням завдань

Зміст карток із завданнями:

Зелена картка (завдання високого рівня складності)

Охарактеризуй головних героїв казки.

Кіт

(який?) _____

Лис

(який?) _____

Синя картка (завдання середнього рівня складності)

Заповни таблицю.

| | | |
|--------------------------------|---|--|
| Головні герої казки | ➡ | |
| Місце зустрічі | ➡ | |
| Лис мав | ➡ | |
| Небезпека для kota і лиса – це | ➡ | |
| Видерся на дерево | ➡ | |
| Схопили собаки | ➡ | |

Червона картка (завдання низького рівня складності)

Доповни речення словами з дужок.

Головними героями є _____ (кіт, мисливець, лис, собаки)

У лісі кіт зустрів _____ (мишу, ведмедя, лиса)

У лиса був _____ (гаманець, кошик, мішок) хитрощів.

Кіт заліз на _____ (камінь, дерево, гору)

Лиса схопили _____ (вовки, мисливець, собаки)

5.4. Представлення роботи груп

(Учні підіймають вгору рамки із складеними ілюстраціями до казки. Розміщують ці рамки на дошці)

Створення ситуації успіху

Любі учні, ви молодці! Кожен з вас доклав зусиль і в результаті ми отримали такі гарні ілюстрації до казки «Лис і кіт». Це чудовий приклад того, як важлива спільна праця. Коли ми працюємо разом, ми можемо допомагати одне одному, ділитися ідеями та навичками, і тоді наша робота виходить набагато кращою. Ви показали, що у співпраці кожного з вас з'являється своя унікальна роль, і це допомагає досягти чудового результату. Так тримати, поаплодуйте собі!

6. Підсумок уроку

6.1. Рефлексія

- Що нового ви дізналися?
- Яку казку читали?
- Що сподобалося робити найбільше?
- Що було складним?

6.2. Заключне слово вчителя

Сьогодні на уроці ми занурилися у світ казок. Ми дізналися про братів Грімм, які зібрали чарівні історії, що навчають і розважають дітей у всьому світі. Ми зрозуміли, що таке абзац і як він допомагає нам краще розуміти текст,

і ми навчилися складати план тексту, що допоможе нам організувати наші думки та ідеї.

Пам'ятайте, що кожен з вас вніс важливу частинку у нашу сьогоднішню роботу, і я пишаюся кожним з вас!

Розробка уроку з математики у 1 класі

Тема: Знайомимося із задачею.

Мета: ознайомити учнів з поняттям «задача», її складовими – умовою і запитанням; формувати вміння виділяти в задачі умову і запитання, уявлення про зв'язок умови задачі із запитанням; удосконалювати обчислювальні навички; розвивати логічне мислення, математичне мовлення; вчити працювати в групі, брати відповідальність за колективний результат.

Обладнання: ТЗН, презентація, кулька (новорічна прикраса), лист від Казкаря, підручник, цеглинки «LEGO», конверти з пазлами для роботи в групах.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

1. Організація класу

1.1 Психологічне налаштування

Добрий день! В добрий час!

Рада, діти, бачить вас!

Ви почули всі дзвінок?

Він покликав на урок.

Кожен з вас приготувався,

На перерві постарався.

Продзвенів уже дзвінок,

Починаємо урок.

Зараз сядуть всі дівчатка,

А за ними і хлоп'ятка.

1.2 Вступне слово вчителя

Сьогодні зранку зі мною трапилась дивовижна історія. На сходах нашої школи я побачила... кульку! Але кулька ця незвичайна, кулька – зачарована

дівчинка Оленка! Та ось біда, її можу почути чомусь лише я. Вона розповіла мені свою дивовижну історію.

Зла тітонька-чаклунка зачарувала бідну Оленку, вона перетворила її на кульку. Після Новорічних свят зняли кульку з ялинки і поклали у коробку аж до наступного Нового року. Засумувала кулька у коробці, вистрибнула та й покотилася мандрувати світом. Мандрувала містами й селами, лісами й луками. Аж ось в одному лісі помітила вона хатинку. Мама – кізочка саме зачиняла двері й наказувала козенятам нікому чужому не відчиняти. *Як гадаєте, що трапилось далі? (Учні висловлюють свої припущення)*

Раптом Оленка побачила, що до хатинки наблизився злий вовк. Не могла дівчинка допустити, щоб сталася біда. Але що могла вдіяти одна маленька кулька проти злодія – вовчиська?

І тут, наче з – під землі, з'явився Казкар.

Він сказав дівчинці-кульці: «Я зрозумів, що ти хочеш врятувати малят! Твоє бажання хороше й щире, але перемога легко нікому не дається! На шляху до перемоги ти зустрінеш багато перешкод, а перешкоди не прості – математичні, і, якщо подолаєш їх усі, то, неодмінно, допоможу тобі врятувати маленьких козенят».

Тож вирішила дівчинка – кулька помандрувати до найближчої школи, де й зустрілася зі мною. Я уважно вислухала історію Оленки і привела її до нас на урок! Бо знаю, що ви у мене розумні, уважні, спостережливі, дружні, слухняні, найкращі діти в світі, а тому охоче допоможете кульці подолати усі перешкоди!

2. Актуалізація і корекція опорних знань

2.1 Перешкода №1

Казкар передав листа із математичними висловлюваннями, а оскільки Улянка довго мандрувала, деякі слова стерлися. Потрібно їх відновити: (читаю з листа)

а) «Числа при додаванні називаються»

б) «В результаті дії віднімання отримуємо ...»

в) «Збільшити число на 3 означає»

г) «Числа при відніманні називаються»

- Які ви молодці! Швидко й правильно відновили висловлювання і подолали першу перешкоду.

2.2 Перешкода №2. Виконання вправи №1 с. 82

(вправу висвітлено на слайді презентації задля економії часу)

Виконаємо арифметичні дії за стрілками.

І з цим завданням ви чудово впоралися!

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Проблемна ситуація. Перешкода №3

Казкар підготував для вас загадки, але не прості, а математичні. Відповідь показуйте цеглинкою відповідного кольору, користуючись інструкцією, яку бачите на екрані.

- У Наталочки в руці є 4 олівці, а в її подружки Віри ось погляньте, теж 4. Полічіть – но всі оці кольорові олівці! (8 – зелена цеглинка)
- Андрійко з дідусем по рибу ходили – 4 карасі й 6 окунців швидко наловили. Хто з вас, діти, відповість: скільки буде 4 і 6? (10 – червона цеглинка)
- На полиці є 5 книг. Вітя взяв одну із них. Хто б сказати із вас міг, скільки ще лишилось книг? (4 – помаранчева цеглинка)
- Мчаться на санчатах шестеро малят. Троє з них дівчата. Скільки ж там хлоп'ят? (3 – блакитна цеглинка)
- У різні ігри залюбки дружно грались малюки: 4 дівчинки і 5 хлоп'ят. Скільки разом всіх малят? (9 – синя цеглинка)
- Бабуся Оля у печі випікала калачі. Спекла 10, а 5 з'їли. Скільки залишили? (5 – жовта цеглинка)

І тут ви, діти, не підвели! Кулька дуже – дуже задоволена!

3.2. Оголошення теми, мети і завдань уроку

Математичні загадки, які нам приготував Казкар, оточують нас й в повсякденному житті. Сьогодні ми будемо досліджувати такі математичні загадки, дізнаємося як вони називаються та з яких частин складаються.

Фізхвилинка

(музично-ритмічні вправи)

3.3. Сприймання нового навчального матеріалу

Ознайомлення з поняттям «задача». Робота з підручником №2, с. 82

Розгорніть свої підручники на сторінці 82 (8 і 2). Знайдіть №2, покладіть пальчик на букву «У». Я читаю вам текст, а ви уважно слідкуєте. Зараз прочитаємо цей тест ще раз, але разом.

Чи зустрічається у житті, описана в тексті ситуація?

Даний математичний текст, або загадка називається ЗАДАЧА.

- Про що ця задача?
- Що означає число 8? А число 2?

Те, про що ми дізналися з тексту (що нам відомо), називається УМОВОЮ.

Давайте ще раз прочитаємо умову.

- Подумайте, про що можна запитати у задачі?

Те, про що запитують у задачі, називають ЗАПИТАННЯМ.

Розглянемо схему зображену поруч із текстом задачі.

- Що показує на схемі число 8? ...
- Що означає червоний відрізок і число 2? ...
- Що означає відрізок зеленого кольору? ...
- Що треба зробити, щоб відповісти на запитання «Скільки цукерок залишилося у Сашка?»

- Яку відповідь ми дамо на запитання задачі?

Щойно ми розв'язали ЗАДАЧУ. Зробимо висновок: учні 1-А класу дослідили, що задача містить УМОВУ і ЗАПИТАННЯ. УМОВА – це те, що ..., ЗАПИТАННЯ – це те, про що

З цим завданням ви впоралися прекрасно, - говорить мені кулька!

4. Первинне закріплення нового матеріалу

4.1 Вправа №3 с. 82

Продовжуємо працювати з підручником с. 82 № 3.

Уважно прочитайте задачу мовчки. Якщо не зрозуміли зміст, прочитайте ще раз. Хто хоче спробувати переказати УМОВУ? Прочитайте ЗАПИТАННЯ.

4.2 Робота в парах

Зараз попрацюємо в парах. Домовтеся між собою: хто буде Петриком, а хто Тетянкою. Продемонструйте умову задачі на парті. «Петрики» викладають скільки цеглинок? ... А «Тетянки»? ...

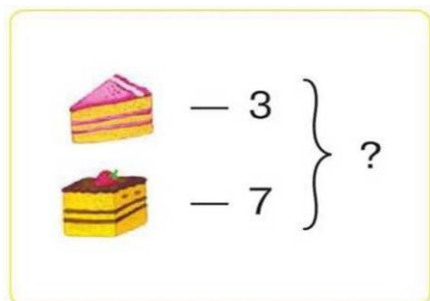
Щоб відповісти на запитання «Скільки усього цеглинок у дітей?», яку дію треба виконати? ... Що із цеглинками слід зробити? ... (об'єднати, зсунути)

І знову ви молодці!

5. Закріплення вивченого матеріалу. Формування умінь та навичок

5.1. Складання задачі за малюнком

Розгляньте малюнок. Спробуємо скласти та обчислити задачу.



5.2 Робота в групах

(Учні заздалегідь розсаджено по рядах за рівнем самостійності: перший ряд – учні з високим рівнем самостійності; другий – учні з середнім рівнем самостійності; третій ряд – учні з низьким рівнем самостійності)

Об'єднайтеся в групи (кожен ряд – група, разом складаємо парти для зручної роботи в групах).

Ви отримали конверти, у кожному конверті лежать частинки математичного пазла. Якщо ви їх правильно складете, то зможете прочитати умову задачі, запитання і розв'язати її.

Група 1 (високий рівень самостійності):

Задача: «У кошику було 7 яблук. 2 яблука узяли на перерві. Скільки яблук залишилося в кошику?»

Діяльність: Учні цієї групи мають самостійно скласти пазл, прочитати умову задачі та знайти розв'язок самостійно в тиші без підказок.

Група 2 (середній рівень самостійності):

Задача: «Мамі до свята подарували 3 гвоздики і 5 троянд. Скільки всього квітів у мамі?»

Діяльність: Учні складають пазл під контролем вчителя, обговорюють умову та вирішують задачу разом за потреби звертаються до вчителя.

Група 3 (Низький Ступінь Самостійності):

Задача: "У класній бібліотеці на полиці 10 книг. Під час перерви діти взяли почитати 4 книги. Скільки книг залишилось на полиці?"

Діяльність: Учні складають пазл спільно з вчителем, який допомагає їм прочитати умову задачі та керує процесом обговорення та вирішення задачі.

5.3 Представлення роботи груп

(Після завершення завдань, кожна група представляє свій розв'язок класу)

Тепер кожна команда поділиться своєю задачею та тим, як вони її розв'язали. Ми обговоримо, як ви працювали разом і що допомогло вам знайти правильну відповідь. (розв'язок задач висвітлюється на екрані)

6. Підсумок уроку

6.1 Підсумкова бесіда

Казкар увесь час пильно стежив, як ви вправно допомагали кульці. Як винагороду вирішив зняти злі чари чаклунки з кульки-Оленки, а також подарував їй мобільний телефон. (До класу заходить дівчинка Оленка)

Оленка: Як я рада знову стати дівчинкою і розмовляти з усіма вами! Ви дуже розумні та милосердні дітки. Мені потрібно поспішати на порятунок козенят, але підкажіть, навіщо Казкар подарував мені телефон? *(Щоб врятувати козенят)* Як за допомогою телефону можу врятувати козенят? *(Подзвонити у поліцію за номером 102)* Дякую найкмітливіші учні 1 класу! До зустрічі! (Дівчинка виходить із класу)

6.2 Рефлексія

Я дізнався...

Мені сподобалось...

Мені було цікавим...

Розробка з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 2 класі

Тема: Які бувають цінності?

Мета: допомогти учням визначити і назвати власні цінності; дати можливість дізнатися про цінності однокласників; допомогти учням виділити свої головні цінності; показати, що головні цінності у різних людей можуть збігатися; дати змогу учням висловлювати власну думку про цінності; створити умови для самопізнання, пошуку нової інформації; стимулювати розвиток творчої уяви, фантазії; сприяти згуртуванню учнів через залучення до колективної творчої справи.

Обладнання: ТЗН, презентація, підручники, маленькі аркуші із запитанням, роздатковий матеріал для роботи в групах: маленькі аркуші, текстова інформація, ілюстрації, клей, ножиці, олівці, плакат (основа) «Дерево цінностей», плакат (основа) «Як виготовляється соняшникова олія».

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Хід уроку**1. Організація класу****1.1. Вправа «Психоформула»**

Люблю я свій розум,

Увагу та пам'ять.

Працює мій мозок.

І вчусь я старанно.

Сприймаю все нове

І мислю логічно.

Учителя слово

Здійсню практично.

1.2. Вправа «Скринька очікувань»

У кожного з вас на парті є маленький аркуш із запитанням: «Що ти очікуєш від уроку?». Коротко, декількома словами, дайте відповідь на це запитання. Зараз ваші аркуші відправляться у чарівну скриньку очікувань, яка здатна їх всіх здійснити.

2. Актуалізація опорних знань

2.1. Організація спостережень за погодою

- Яка зараз пора року?
- Які зміни відбуваються у природі зараз?
- Який місяць?
- Чи світить сьогодні сонечко?
- Якого кольору небо?
- Чи є сьогодні опади?

2.2. Вправа «Мозковий штурм»

- Як називається тема місяця, яку ми зараз вивчаємо?
- З якою письменницею ми ознайомилися на минулих уроках?
- Яку пригоду Олени Лободи ми читали минулого уроку?
- Що робив Захар для здійснення мрії?
- Чому тато купив Захару сміттєвоз?

3. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

3.1. Вправа «Дешифрувальник»

Для того, щоб дізнатися про що ми поговоримо сьогодні на уроці вам необхідно розшифрувати закодовані слова. Увага на екран.

| | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
|----|---|----|---|----|---|----|---|----|---|----|---|---|----|---|----|---|----|----|
| ? | і | ь | а | і | ю | н | к | с | б | ц | Я | у | н | в | о | т | і | Т |
| 19 | 3 | 10 | 7 | 12 | 8 | 14 | 2 | 16 | 4 | 11 | 1 | 5 | 13 | 6 | 15 | 9 | 18 | 17 |

(Які бувають цінності?)

3.2. Оголошення теми, мети і завдань уроку

Сьогодні на уроці ми поговоримо про те, якими ж бувають цінності та навчимося їх розрізняти.

4. Сприймання нового навчального матеріалу

4.1 Вступна бесіда

- Пригадаємо, що це – цінність? *(Відповіді дітей)*

Цінність - це те, що має певну матеріальну або духовну вартість.

Цінність – це те, що важливе для людини.

- Як гадаєте, що таке матеріальні цінності?

Матеріальні цінності – це те, що ми можемо придбати за гроші.

Наведемо приклади...

- А що таке духовні цінності?

Духовні цінності – це ті цінності, які не придбаєш за будь-які гроші світу. Наведемо приклади...

У кожної людини є свої цінності. У багатьох людей цінності можуть збігатися з цінностями інших.

- Як ви вважаєте чи пов'язані цінності із мріями? Чому?

4.2.Робота за підручником с. 7 - 8

4.2.1. Завдання № 2, с. 7

«Для оздоблення скарбнички Захар придбав у магазині канцтоварів деякі речі. Мама хлопчика сказала, що його скарбничка дуже цінна. Що мала на увазі мама?»

- Що придбав хлопчик?

- Скільки грошей він витратив?

4.2.2. Завдання № 3, с. 7

«Захар дізнався, що сміттєвоз коштує 100 грн, а в його скарбничці вже є ось такі монети й купюри: (зображено на ілюстрації)»

- Скільки ще грошей потрібно хлопчикові, щоб вистачило на машинку?

4.2.3. Завдання № 4, с. 8

«Захар розповів своїм друзям, що його батько працює на заводі, де виробляють соняшникову олію – продукт, який цінують в усьому світі. Поміркуйте і розкажіть у чому цінність олії».

Перегляд відеоролика «Як виготовляється соняшnikова олія»

- Як, на вашу думку, виготовляється соняшnikова олія?

Пропоную переглянути відеозапис та дізнатися про виготовлення соняшникової олії.

<https://svitdovkola.org/2/5/media3>

- Що вас вразило?
- Що запам'яталося?

Додаткове завдання

(Учні, які зацікавилися процесом виготовлення соняшникової олії та виявляють власне бажання попрацювати в групі над завданням пов'язаним із даним процесом – об'єднуються в групу. Група зі спільним інтересом працює над створенням плакату «Як виготовляється соняшникова олія» доповнюючи малюнки правдивою текстовою інформацією, яку обирають із запропонованої.)

5. Закріплення вивченого матеріалу. Формування умінь та навичок

5.1. Робота в командах. Вправа «Дерево цінностей»

Зараз ви попрацюєте у звичних для вас групах. Пригадаємо правила роботи у групах.

Кожна група отримає конверт з листочками. На листочках вам потрібно написати цінності: перша група працює із матеріальними цінностями, друга – з духовними.

Додаткове завдання

Додаткове завдання для команди, яка швидше впоралась із завданням: «Створіть колаж або плакат з зображенням і описом ваших цінностей, використовуючи різноманітні матеріали та техніки (малюнок, вирізання, аплікація тощо).»

5.2. Представлення роботи команд

(На плакаті, що розміщений на дошці представники команд закріплюють листочки, озвучуючи цінність. Команда, яка працювала над виконанням додаткового завдання презентує свою роботу після загальної презентації.)

6. Підсумок уроку

6.1 Вправа «Скринька очікувань»

Наш урок добігає до кінця, тому дізнаємось чи справдились ваші очікування. (Дістаю декілька аркушів із записаними учнями очікуваннями. Якщо очікування справдилось, то діти мовчки кивають голівками).

6.2. Рефлексія

Під час уроку я дізнався... зрозумів... навчився...

Найбільше мені сподобалося...

На уроці найкраще в мене виходило...

Я мав (-ла) труднощі з...

Я хотів би ще дізнатися про...